TAKOVÁ LÁSKA

Osoby

Pán v taláru
Lída Matysová
Petr Petrus
Lída Petrusová
Milan Stibor
Stiborova matka
Tošek
Majka
Král
Vrchní

PRVNÍ ODDĚLENÍ

Nemyslete, že lidé chodí do divadla jen za zábavou. Vede je tam i přirozená touha nahlédnout do nitra jiných lidí a soudit jejich nejtajnější myšlenky. Vyjděme jim tentokrát vstříc, nepředstírejme hru, upusťme od zbytečných zvyklostí a podrobností, jakými jsou dramatická stavba či dekorace. Pokusme se jim na očích obnažit a konfrontovat několik osudů, obracejíce se při tom na ně a dovolávajíce se jejich zkušeností i citů tak zasvěceně a útočně – až konečně pochopí, že jsou míněni sami. Měřítkem úspěchu bude, čím méně zatleskají, čím více se urazí.

Proto je uvítá hned zpočátku otevřená opona a prázdná scéna, toliko s tmavou, ponurou lavicí, obrácenou opěradlem k divákům. Před začátkem hry postupně usedne do lavice čtvero postav, sedí nezřetelné, ale zřetelně zhroucené do svých myšlenek. Úderem hodiny zhasne sál, rozzáří se scéna, v lavici povstanou dva mladí muži a dvě mladé ženy. Ze sálu vejde pán v taláru. Všichni usednou. Pán v taláru rozevře fascikl spisů. Chvíli se v něm soustředěně probírá, pak pohlédne na čtyři hlavy, obrácené nehnutě dozadu k horizontu.

1.

PÁN V TALÁRU Můžete kouřit!

Nikdo z nich se nepohne. On se opět ponořil do spisů a po chvilce opakuje.

Můžete kouřit...

Vysoký mladík – Petrus – a starší z žen – Petrusová – si nervózně zapálí, aniž otočili hlavu.

PÁN V TALÁRU No tak...! Zahajuju průvodní řízení v případu Matysová a spol. Veřejná obžaloba vám klade za vinu úhrn protispolečenských činů, jejichž důsledkem je nervové zhroucení na straně jedné, trvalý rozvrat manželský na straně druhé a na straně třetí – dokonané zabití, vedle dalších škod, které nemohly být vyčísleny. Obžalovaná Matysová L... L – to je Ludmila?

LÍDA Lída...

PÁN V TALÁRU Obžalovaná Lído Matysová, studující práv, dvaadvacetiletá, cítíte se vinna ve smyslu obžaloby?

LÍDA Ano...

PÁN V TALÁRU Obžalovaný Petře Petrusi, asistente katedry rodinného práva, osmadvacetiletý, cítíte se vinen?

PETR Já ... já nevím ...

PÁN V TALÁRU No něco si o tom musíte myslet, ne?

PETR Ano... ne!

PÁN V TALÁRU Obžalovaná Lído Petrusová, praktická lékařko, třicetiletá, cítíte se...

PETRUSOVÁ Ne!

PÁN V TALÁRU A vy, obžalovaný Milane Stibore, třiadvacetiletý, konstruktére, vy se...

ŽENSKÝ VÝKŘIK V SÁLE Ne!

PÁN V TALÁRU *(káravě se tam podívá)* Vy se cítíte vinen?

STIBOR Ano...

VÝKŘIK Ne! Ne!

PÁN V TALÁRU Zapomněl jsem upozornit na zcela samozřejmou věc: projevy ať souhlasu či nesouhlasu...

VÝKŘIK Já jsem jeho matka!

STIBOR *(vstane v lavici, otočí se k sálu, zaprosí stísněně)* Mami...

MATKA *(ještě v sále)* Jste člověk! Nechtějte po matce, aby seděla jako kamenná socha, když ví! Když ví! Ne on – já vím, co se vlastně stalo, já věděla, že se to stane, protože já jsem matka, pane, i vaše matka věděla o vás víc než vy sám! Nemluví pravdu, protože má příliš dobré srdce, a chcete-li pravdu slyšet, neberte mi slovo, protože kdybyste je vzal matce, tak už nikdy žádná pravda na světě vůbec nebude!

PÁN V TALÁRU *(rozmýšlí, pak kývne na Stibora, aby se posadil, a jde na rampu)* Pojďte sem, paní. Někde začít musíme.

2.

Zatímco jí pomáhá na scénu, zadní prostor se ponoří do tmy. Stiborová už svého syna nespatří a ztratí náhle jistotu.

PÁN V TALÁRU Ničím se nedejte vyrušovat a vzpomeňte si, prosím, na všechny důležité podrobnosti; jsou totiž detaily, které v toku událostí mnohonásobně přerůstají svůj význam.

MATKA Nebojte se, nezapomenu na nic. Jak bych mohla! Vám se zdá, že mluvím, chodím, jste jistě přesvědčen, že jím a spím, ale to všechno je pouhá setrvačnost. Můj život se docela zastavil u těch věcí, které se staly. Vidím je v přesném pořadí a ve všech jednotlivostech znovu a znovu a je to tím horší, že mohu změnit tak málo, jako když jdu do divadla na známou tragédii.

PÁN V TALÁRU Promiňte, ale šlo mi především o fakta...!

MATKA Promiňte... studovala jsem kdysi literaturu, a když zemřel muž, žila jsem jenom Milanem a knihami. I Milan mi vytýkal, že mám sklon... že někdy myslím příliš složitě. Budu se snažit, abych... i když právě teď, pochopte...

PÁN V TALÁRU Kdybychom nechápali své zvláštnosti, skládala by se města z opevněných bytů. Jak to všechno začalo?

MATKA Musíte si představit, že jsme žili s Milanem dvacet let sami dva. Věděl, že jsem se kvůli němu nevdala, aby nikdo cizí nerušil jeho život. Důchod byl... učitelský důchod! Dávala jsem hodiny, lítala po městě, a věřte, že mne literatura živila někdy i fyzicky, protože jíst musel především chlapec. On věděl i to. Věděl, za co

vystudoval, a musím říct – stokrát mi všechno vynahradil. Nikdy mezi námi nebylo tajemství. Až... 23. července jsem šla domů, pěšky, beze spěchu, protože Milan už od jara zůstával v kanceláři i večer. Říkal! ... Pak se rozpršelo – a byla tam čekárna... naneštěstí...

Na horizontu projekce: večerní ulice, dlouhá, do ztracena. Prší. Stiborová se postavila do stínu pod ochrannou stříšku. Pán v taláru se obrátil a splynul s černým závěsem. Vytrvale pleská teplý liják. K čekárně doběhnou Lída, Matysová a Milan Stibor. Oddychují, střásají vodu.

STIBOR Žiješ?
LÍDA Trošku.
STIBOR Vem si můj kabát!
LÍDA Ne, ne, zamokřím ti ho.

Ale už jí ho dal přes ramena. Lída si jej přitáhne a mlčí.

STIBOR Lído, jakou to má cenu?
LÍDA Co...
STIBOR Zakouřená kavárna a mokrá ulice. Z bláta do louže. A co budeme dělat v zimě?
LÍDA Stavět sněhuláky...
STIBOR Lído! Já už nemůžu!
LÍDA Nemůžeš? Co?
STIBOR Držet tě za ruku, hladit vlasy, já nejsem sextán, já... ježíš, já o tomhle neumím mluvit! Prostě nejsem ze dřeva. A teď tě zas odveze tramvaj... a...
LÍDA Tak pojed' se mnou.
STIBOR A rozloučíme se před kolejí a bude stejně.
LÍDA A co mám dělat? Co máme dělat?
STIBOR Tak si mě vem!
LÍDA Už zase...
STIBOR Vezmi si mě.

LÍDA Milane, buď normální! Známe se tři měsíce.
STIBOR Můj kamarád se znal deset let – a za tři měsíce se rozvedl. Proč to nezkusit naopak?
LÍDA To je nesmysl! Neznáš mě vůbec
STIBOR Anebo spíš ty mě nemáš ráda. – Nemáš!
LÍDA *(v náhlém pohnutí mu pohladí vlasy)* ... copak to nevíš?
STIBOR Tak proč? Dva roky na koleji, nikoho tady, a potom někam na okres a zase sama, měj rozum!
LÍDA Hoře z rozumu?
STIBOR Řekla jsi, že mě máš ráda!
LÍDA Nezlob se!
STIBOR A já tebe děsně. Když jsme spolu, počítám, za jak dlouho budeš muset pryč. A jen odejdeš, mám pocit, že se nevrátíš, že tě to třeba přejde. Tohle je trápení, a ne život! Mně už ani práce nejde, zvořu, na co šáhnu... Musíš si mě vzít! *(Lída se mimoděk usměje; dojímá ji ta naléhavost; on to cítí a pokračuje ještě zapáleněji.)* Když se dva milujou, mají být pořád spolu, aby ta láska mohla růst...

Zdaleka se blíží drnčení tramvaje.

LÍDA Co by tomu řekla maminka?

Jaká je to pro něho překážka – teď!

STIBOR Co je jí do toho?
LÍDA Děláš pokroky. Nakonec ještě přestaneš mluvit tak květnatě.
STIBOR Když si mě vezmeš, jsem ochoten říkat jen holý věty – anebo vůbec mlčet. Lído...
LÍDA Jsi moc hodnej člověk...
STIBOR Lído...! Lído...!
LÍDA Tramvaj ...
STIBOR Pojedu s tebou!
LÍDA Ne, radši ne! Musím si to všechno... trochu srovnat...

Vrátí mu kabát, ale on jej nenavléká, jde s ní v dešti, hledí na ní.

STIBOR Liďáčku!
LÍDA *(náhle ho políbí)* Nenastydni se mi...

Je pryč. Tramvaj se rozjíždí, Milan zamává, pak se obrátí a stojí tváří v tvář své matce. Zakokrhá.

STIBOR Mami... já jsem tu...
MATKA Co je mi do toho!

3

Horizont zhasl, tma pohltila stanici, déšť i matku. Rozpačitý Stibor si obléká sako. Objevil se pán v taláru a zamyšleně pokyvuje hlavou.

PÁN V TALÁRU To nebylo zrovna taktní.
STIBOR Nemohl jsem vědět... jak by mě napadlo...
PÁN V TALÁRU Mluvím o faktu, nezáleží na tom, že to slyšela, ale že jste to vůbec vyslovil. Předpokládal jsem u vás jiný vztah k matce, beru-li v úvahu, s jakými obtížemi...
STIBOR Prosím vás! Já vím, kdo je moje matka! Nepotkal jsem v životě hodnějšího člověka, ale...
PÁN V TALÁRU Ale?
STIBOR Jsou věci, ve kterých si prostě nerozumíme. Miloval jste někdy?
PÁN V TALÁRU Promiňte, otázky kladu já.
STIBOR Dobře, ale uznejte! Já si přece musím vybrat sám, s kým budu až do smrti sedat u stolu, spát a mít děti!

Vyjde Matka.

MATKA Nikdy jsem mu v tomhle nepředpisovala!
STIBOR Nepředpisovala mi, ale...

PÁN V TALÁRU Vy máte velmi rád slovo „ale".
STIBOR Ale... *(Mávne rukou a odejde.)*
MATKA Velmi lituji, že jsem vám vyprávěla o jeho mládí. Myslíte si možná, že patřím k matkám, které rozšiřují své právo na syna i do oblastí, kde musí být sám svůj. Nemáte pravdu. Já první jsem mu zpívala písně, které probouzejí milostný cit. Já mu přece dala do ruky Březinu, Puškina, Whitmana. Musela jsem tedy počítat s tím, že jednoho dne pocítí touhu najít svůj vlastní verš... tím myslím lásku.
PÁN V TALÁRU To je velmi, chm, citlivě řečeno. A počítala jste i s tím, že se ožení?
MATKA *(vzdychne, ale pak odpoví)* Přiznám se – má představa byla přece jen sobečtější... Myslela jsem – v jeho zájmu ovšem – že při své vnímavosti bude... déle hledat...
PÁN V TALÁRU A déle zůstane vám.
MATKA A déle... ano. Ale ujišťuji vás, když přišla Lída, neřekla jsem mu ani slovo.
PÁN V TALÁRU Přestože vás jeho věta zranila.
MATKA Zranila – a přesto. Nedala jsem Lídě znát ani to nejmenší, i když jsem měla... nebudu zapírat: měla jsem pochybnosti. A právem, protože se konečně ukázalo...
PÁN V TALÁRU Snad abychom nepředbíhali.
MATKA Ano. Ale dokázala jsem dokonce – promluvit si s ní před svatbou velmi soukromě, jako se svou... dcerou. Milan nebyl doma, pozvala jsem ji na čaj. Lído, říkám jí, doufám, že se tu cítíte jako doma...

Na horizontu projekce: záclona, obraz na zdi. Lída sedí u stolku, Stiborová usedá proti ní. A celý rozhovor plyne v důvěrném, přátelském tónu.

LÍDA Ano.
MATKA Řekla jsem Milanovi – bude-li chtít, mohu se časem odstěhovat.

Foto: David Konečný

LÍDA Určitě na to nepřistoupí!

MATKA Ale přistoupí! Dvě ženské pod jednou střechou – to nikdy nedělalo dobrotu. *(Směje se.)* A vy jste tu teď důležitější.

LÍDA To neříkejte!

MATKA Je to lepší, Liduško. Já ho věčně rozmazlovala, nejvyšší čas, že mě vystřídáte. Máte ho ráda stejně jako já, viďte?

LÍDA Můžete být bez starosti.

Upustí talířek, který se rozbije. Honem sbírá střepy a Stiborová jí pomáhá.

LÍDA Nezlobte se...

MATKA Proč? *(Směje se.)* Vždyť je to už vaše. Střepy znamenají štěstí, děvenko, a já vám ho přeju vrchovatě!

LÍDA *(dojatě)* Děkuju vám...

4

Horizont zhasl, zmizely věci i ženy. Vejde Milan Stibor v černém oděvu, s kyticí v ruce. Je rozčilený, hledí na hodinky. Odpovídá bezmyšlenkovitě.

PÁN V TALÁRU To s ní maminka hezky promluvila.

STIBOR Hezky.

PÁN V TALÁRU Co Lída říkala?

STIBOR Nic. Sešly se tajně – a Lída drží slovo.

PÁN V TALÁRU Maminka ne? – Spěcháte někam. Jdete na pohřeb?

STIBOR Mám svatbu.

PÁN V TALÁRU Promiňte – ale z vašeho výrazu se to opravdu nedalo usoudit.

STIBOR Nevím, co je s Lídou!

PÁN V TALÁRU Jak, co je s Lídou?

STIBOR Měla přijet s kolegyní k nám. Když nejely, poslal

jsem taxi do koleje, ale nebyly tam. A nejsou ani tady!

Na horizontu projekce: roh čekárny před svatební síní. Tiše zní Dvořákův sbor „Květiny bílé po cestě...“ Z reproduktoru řekne tlumený hlas.

HLAS Prosím svatbu pana Stibora se slečnou Matysovou.

Vyjde rozčilená matka.

STIBOR Nic?

MATKA Nic.

STIBOR Co se jí mohlo stát?

MATKA To nevím, ale doufám, že něco vážného.

STIBOR Mami!

MATKA Milane, ty to nevidíš, ale už jsme tu pro smích. Úředník se ptal, jestli já jsem nevěsta!

STIBOR Snad si šla něco... Majko!

Přišla vysoká, krátce ostříhaná dívka Lídina věku.

STIBOR Její kolegyně – má matka. Co je s vámi, kde je Lída?

MAJKA Lída tu není?

STIBOR Lída tu není?... Kam šla nebo kdy šla...?

MAJKA Nebyla od včerejška doma, myslela jsem, že spí u vás –

STIBOR Já tomu nerozumím...

MATKA Já, myslím, začínám...

HLAS Prosím svatbu pana Stibora se slečnou Matysovou.

STIBOR *(náhle se rozhodne)* Jdu na policii!

Je pryč. A matka pospíchá dozadu.

MATKA Prosím vás, nevěsta mého syna náhle onemocněla...!

Foto: David Konečný

5.

Projekce zhasne. Hudba zmlkne. Na scéně stojí jen ohromená Majka. Když k ní přistoupí pán v taláru, chce odejít. Zdrží se sice, ale odpovídá nedůvěřivě, bez ochoty, zabrána do vlastních myšlenek.

PÁN V TALÁRU Slečna Hrabětová?
MAJKA Co si přejete?
PÁN V TALÁRU Totéž co všichni. Vědět, proč nepřišla.
MAJKA Nemám tušení. Asi se jí něco stalo.
PÁN V TALÁRU Byla v poslední době normální?
MAJKA Byla normálně zádumčivá.
PÁN V TALÁRU Chystala se na svatbu?
MAJKA Pochopitelně.
PÁN V TALÁRU S Milanem se nepohádala?
MAJKA Proč by se měla hádat. Je to přece výborný chlapec.
PÁN V TALÁRU A — nerozmyslela si to?
MAJKA Vy jste se zbláznil! Co by tomu řekli lidi?! *(Pobouřeně odejde.)*
PÁN V TALÁRU Myslím, že nám to budete muset vysvětlit sama, Lído Matysová.

Na horizontu projekce: kolejní okno s výhledem na město. V šeru z poloviny rozesílaný gauč. Lída Matysová — v sukni a blůze — se češe před malým zrcadlem. Její kabát je pověšen přes opěradlo židle, pod níž stojí boty. Svítá.

PÁN V TALÁRU Kde jste a co tu děláte?
LÍDA *(zarazí se na vteřinu — pak řekne vzdorně)* Jsem tady a češu se.
PÁN V TALÁRU Ve vaší situaci, Matysová, mluvil bych klidněji...

Gauč zapraská a probuzený Petr Petrus se posadí, protíraje nevidoucí oči. Pán v taláru je překvapen a dotčen.

PÁN V TALÁRU Kdo je ten muž?
LÍDA Psst!

A už si ho nevšímá; rychle se snaží obout boty a obléci kabátek, aby odešla dřív, než se Petrus vzpamatuje. Ale nestačila.

PETR Lído!
LÍDA Dobré ráno...
PETR Mně se zdál úděsnej sen... Mně se zdálo, že se mi to všecko zdálo!
LÍDA *(pomalu dojde k němu, sedne si na gauč, vezme jeho ruku)* Já jsem u tebe...
PETR *(stiskne tu ruku a dívá se ke stropu)* Cizí pokoj, to už je náš osud... Takhle jsme se probudili tenkrát... To už ani není pravda, to bylo pět let... v březnu...
LÍDA *(aniž zvedla hlavu)* Devatenáctého února ...
PETR *(dojatě)* Ty si to pamatuješ? A pak jsi mi napsala ten dopis. „Vymazat jeden druhého ze života." To zas pamatuju já.
LÍDA Myslela jsem, že to bude lepší...
PETR Ještě na nádraží jsi mluvila tak — normálně, smála ses... ani loučit ses nechtěla!
LÍDA Nenávidím loučení!
PETR A stejně, když ten vlak odjel, šel jsem jak praštěnej po trati až za nádraží... představ si — děsně jsem se tenkrát opil.
LÍDA Ty?
PETR Každá maličkost tě připomínala, chodil jsem aspoň pohladit zábradlí, na který jsi jednou položila ruku...
LÍDA Ty?
PETR Je to tak absurdní ?
LÍDA Myslela jsem tenkrát, že je to všecko jen má fikce...
PETR A nemyslíš dneska, žes to tenkrát vymyslela špatně, když po čtyřech letech stačí letmé setkání, aby bylo všecko jak dřív?

LÍDA *(se rozhodne)* Neřekla jsem ti jednu věc.

PETR Řeknem si všecky věci.

LÍDA Měla jsem se dneska vdávat...

PETR Co ses měla...?

LÍDA Právě v téhle minutě se nekoná moje svatba.

Petrus se užasle posadí. Chtěl by jí položit sto otázek naráz, ale náhle ho zaplaví pocit úlevy.

Petr Lituješ?

Lida Petře! *(A obejme ho jako trosečník úlomek stěžně.)*

6.

Projekce zhasne. Pán v taláru netrpělivě čeká, až k němu Lída Matysová dojde.

PÁN V TALÁRU Velice čekám na vaše vysvětlení.

LÍDA Nemám co vysvětlovat. Petr byl moje první a jediná láska, ale bylo mi sotva osmnáct a on končil fakultu, měl svou práci, své plány a já si vymyslela, že je to pro něho důležitější, že ho budu vázat... jen proto jsem se s ním rozešla, když jsem odjížděla na pět let do Prahy. Mít ho a nemít ho – to by nebyl život. Proto „vymazat"! Raději! Dneska vidím, jaká to byla chyba!

PÁN V TALÁRU Bylo by spíš na místě mluvit o chybách, které nesou datum zcela čerstvé.

LÍDA Ale právě o tom jsem přesvědčena, že je to v naprostém pořádku. Mám ho ráda, já ho pořád miluju! Když jsem ho včera potkala, věděla jsem, že mě pozve a že neodmítnu. A když jsem k němu šla, věděla jsem, že neodejdu. Snad si ještě neumím představit, co to způsobí. Ale vím, že to bylo správné, a pro mě je vždycky rozhodující, abych za sebou stála já sama. Ostatně – nikomu jinému nejsem zodpovědná.

PÁN V TALÁRU De iure ovšem nikoli, ale de facto? Máme mnohé důvody k domněnce, že vás pan Stibor miloval s houževnatostí jemu vlastní. Zdá se nám, že jste jeho city nemírnila, ba naopak, což ho vedlo k logickému závěru – provést společenskou legalizaci vašeho vztahu tak, aby mohl nerušeně clím, plnit svou pravou funkci, rozumíte mi?

LÍDA Ano... chtěl si mne vzít a já souhlasila, protože je dobrý člověk a protože jsem ho... protože jsem proti němu nic neměla ...

PÁN V TALÁRU Matysová! V protokolu stojí váš výrok! *(Zalistuje ve spisech)* Na otázku Milana Stibora: „Ty mě nemáš ráda?" jste odpověděla: „Copak to nevíš?" a na jeho naléhavé: „Lído!" jste pravila: „Nenastydni se mi!", což v příslušném tónu a spojeno s polibkem znamená přibližně totéž. Z toho a jiných věcí měl tedy usoudit jenom – „že jste proti němu nic neměla"?

LÍDA Jste o mnoho starší. Nestalo se vám nikdy v životě, že jste odpověděl určitěji a závazněji, než jste cítil, abyste třeba nezpůsobil bolest?

PÁN V TALÁRU Chm... Jinými slovy – definujete podstatu svého vztahu jako soucit. A uvádíte, že jste ho „ráda" v plném smyslu citovaných výroků neměla.

LÍDA Ne, tak ne! Měla...

PÁN V TALÁRU *(rozzlobí se)* Tak měla, nebo neměla?

LÍDA Nekřičte, prosím vás... Jako Petra samozřejmě ne, ale věděla jsem přece, že tak už nikdy nebudu mít ráda nikoho! Měla jsem jít proto do kláštera? Vy jste si vzal svou největší lásku?

PÁN V TALÁRU *(zabručí)* Odpusťte... ptát se budu já. Tak tedy: vy jste ho měla ráda víc, než – kdybyste ho ráda neměla... dobře, rozumíme si. V takové situaci rozhodují pak další okolnosti: vědomí jeho citu, dané slovo, ohled na jeho prestiž...

LÍDA Prosím vás! Vy máte rád vivisekci nebo co? Sama si málo vyčítám? I Petra jsem ztrápila, šel na svůj první seminář a moje mlčení ho to ráno šíleně zneklidňovalo...

Foto: David Konečný

Na horizontu projekce: chodník před sloupovým průčelím fakulty. Pozdní ráno, naplněné vzdálenou kakofonií všedních zvuků. Poprchává. Lída udělá ještě několik kroků – pak se pomalu vrátí k stojícímu Petrusovi.

PETR Lído! – Lído, čeho se bojíš?
LÍDA *(náhle povolí)* Ostudy...
PETR Prosím tě pěkně, copak žijeme ve středověku? Ostuda je – nevzít si člověka, kterýho nemiluješ? A vzít si ho – co by to bylo?
LÍDA Jenomže to jsem všechno věděla...!
PETR Protože tě udrndal, až jsi nakonec věřila, že ho máš ráda. Zaplať pánbůh, že jsi na to přišla včas. Nic příjemného, samozřejmě, ale pořád lepší – pro něho i pro tebe!

Lída mu položí hlavu na rameno.

PÁN V TALÁRU Haló...
PETR *(hladí jí vlasy)* Lidečko... ty moje moudrá a hloupá... jak se můžeš dneska trápit! Život je někdy nelogickej a zmatenej ... až ti začnu říkat já...

Lída zvedne hlavu.

LÍDA Máš mě rád?
PETR To mám...!
LÍDA Tak jsi mi řekl to nejdůležitější.
PETR Plamínku...!

A líbají se uprostřed božího dne.

PÁN V TALÁRU Zmoknete... Uvidí vás někdo...

Ale oni se líbají dál a vůbec nevidí, že kolem nich přešla Majka Hrabětová, která zkameněla.

PÁN V TALÁRU No prosím...

MAJKA Bože, Lída... co to...
PÁN V TALÁRU Je normálně zádumčivá.
MAJKA A to je... kde jsem ho viděla?
PÁN V TALÁRU Nemám tušení. Pokračujte, prosím...

Vykáže ji ze scény. Milenci se už nelíbají, jen se drží za ruce a hledí si do očí. Petrus se usmívá.

Dneska přednáším pro tebe!
PETR *(hledá v kabelce kapesník)* Jak to poznám?
LÍDA Jak? – Třeba... ti dám tajný znamení, chceš? Dám
PETR ruku na kravatu – takhle!

Rozesmějí se.

Tak jo!
LÍDA Bože, ty ze mě vždycky uděláš kluka...
PETR Už to skoro potřebuješ!
LÍDA Zestárl jsem tvou vinou!
PETR

Zahlédl v její taštičce fotografii a rychle ji vytáhne.

Vrať mi ji!
LÍDA Ne! Aspoň budeš pořád se mnou.
PETR Copak můžu víc? *(Dívá se do střípku zrcátka.)*
LÍDA Jsem v pořádku?
Jsi v nejlepším nepořádku. *(Ještě jednou se políbí.)*
PETR *(připomene mu)* Levou nohou!
LÍDA

Petr se za ní dívá, dokud neodejde. Pak vykročí. Pán v taláru ho chce zadržet.

PÁN V TALÁRU Poslyšte...

Ale k Petrusovi došel dřív ramenatý muž, který střásá vodu z klobouku a bere ho přátelsky pod paží.

TOŠEK Tak co, soudruhu Petrusi? Poprvé do toho?

Foto: David Konečný

PETR Právě, soudruhu Tošku.
TOŠEK Jen aby ses u nás ohřál.
PETR Jak to?
TOŠEK Ta Barma se peče.
PETR Jaká Barma?
TOŠEK Petrusi! Ta tvoje asistentura. Poslali to za tebou.
PETR *(pochopí a rozzáří se)* A tak! ... Krásný den, viďte?
TOŠEK Dyť prší...
PETR *(se překvapeně zasměje)* Vidíte...

7

Petr vešel do budovy. Projekce zhasne. Tošek neodešel, protože vidí, že na něho kývá pán v taláru.

PÁN V TALÁRU Svědek Antonín Tošek, pětačtyřicetiletý, kádrový pracovník fakulty.
TOŠEK Ano, souhlasí.
PÁN V TALÁRU Asistenta Petruse znáte?
TOŠEK Ano... ovšem přirozeně spíš z materiálů, je u nás nový. Ale přišel k nám z Brna a s brněnskými posudky máme dobré zkušenosti, pracuje tam zkušený soudruh...
PÁN V TALÁRU Co pravil jeho posudek?
TOŠEK Z posudku se jeví jako uvědomělý a čestný člověk. Zakládal tam organizaci, byl půl roku na stavbě, vedl školení... A je kromobyčejně talentovaný vědec. Víte, já jsem laik, ale rodinné právo je zřejmě oříšek, když tak člověk o tom...
PÁN V TALÁRU Zajímá nás především on.
TOŠEK Jsou snad nějaké výhrady?
PÁN V TALÁRU Právě na to se ptám.
TOŠEK Ach tak. Ne! Jak říkám... jeví se mi velmi pozitivně, nedivím se ani trochu, že byl vybrán pro Barmu, UNESCO tam obsazuje vědecké místo. Petrus má všechny nutné předpoklady...

PÁN V TALÁRU Které to jsou?
TOŠEK Jak říkám: politicky vyspělý, nadaný, houževnatý...
PÁN V TALÁRU Dál?
TOŠEK Zdravý, charakterní...
PÁN V TALÁRU Ještě?
TOŠEK Ženatý...
PÁN V TALÁRU *(podivi se)* Ženatý?
TOŠEK Na taková místa posíláme teď výhradně ženaté.
PÁN V TALÁRU To je pro něho velká výhoda, pane.
TOŠEK Velmi relativní, pane.

Na horizontu projekce: pracovna semináře. Dvacet párů tleská kdesi mimo scénu na uvítanou Petru Petrusovi. Petrus pokývl hlavou, přelétl krátce očima auditorium, usmál se.

PETR Snad se shodneme. S pomocí boží...! *(Poodstoupil, usedl na kraj katedry, rozvíjí své myšlenky.)* Ono to právě v našem oboru není snadné. Problém je v tom, že uprostřed světa, který umí změřit protony a letět na Měsíc, pracujeme v oblasti, kde se snad nejvíc konzervoval středověk. Rodinné právo! Zákon na ochranu rodiny — to zní hrdě! Ale běda, když ho dostane do ruky dogmatik nebo diletant. Ten bude chránit formu. Jenomže moderní manželství je svazek svobodných lidí, které spojuje cit. A kde ten cit není, tam není ani smysl. A nesmyslná manželství buďtež zničena! *(Opět se usmál, přitáhl si židli, usedl na ni obkročmo.)* Odpusťte, že začínám z tohohle konce, chci jenom podtrhnout význam našeho povolání. Kapitalismus je mrtev. Jsou rozbity balvany společenských přehrad a sarkofágy předsudků, které nutily ženy stát se dobrovolně zbožím, vdávat se ne podle hlasu srdce, ale na příkaz rodičů, církve, třídy anebo prostě jen konvence. *(Vstal a hledí tam, kde tuší Lidu.)* Socialismus rozvázal ruce i srdce. Ale konvence je devítihlavý drak. Probojovat morálku revoluce

dá stokrát víc práce než revoluce sama. Příklady znáte sami. *(Ruka „mimoděk" spočine na kravatě.)* Ještě dneska jsou třeba ženy, ochotné uzavřít nesmyslný sňatek, jen aby se neprohřešily proti jakési normě společenského života. A my jsme ti, kdo je musí přesvědčit, že právě naše společnost stojí po jejích boku a bude je podporovat v každé vzpouře proti minulosti. Tak aby bází, východiskem i měřítkem každého lidského vztahu byla od nynějška navždycky jedině lidská láska!

8

V potlesku projekce zhasne. Lehce rozechvělý Petrus pustí kravatu, když ještě mechanicky upravil uzel, češe se a zapaluje cigaretu.

PÁN V TALÁRU Měl jste úspěch.

PETR *(skromně)* Budu se krotit. Mám sklon k přednáškám – a na seminářích musí mluvit především oni.

PÁN V TALÁRU Mimochodem – nevíte, kde je Lída?

PETR Čekám na ni.

PÁN V TALÁRU Zdá se mi, že šla k panu Stiborovi.

PETR Ach!

PÁN V TALÁRU Myslíte, že je to nesprávné?

PETR Ne, naopak!

PÁN V TALÁRU Ale chtěl jste jí dříve cosi sdělit.

PETR To jistě.

PÁN V TALÁRU Jistě se to dozví... Má přítelkyni ve fakultním výboru, je tam váš materiál.

PETR Chtěl jsem, aby to slyšela ode mne.

PÁN V TALÁRU Proč dosud neslyšela? Má něco s ušima?

PETR Prosím vás pěkně, mohl byste mluvit jiným tónem? Nejsem uličník a všechno, co dělám, mohu kdykoliv vysvětlit a obhájit.

PÁN V TALÁRU Na nic jiného nejsem zvědav.

PETR Měl jsem včera mizernou náladu... z různých důvodů... a když jsem potkal Lídu – já jsem marxista, pane, ale v tom setkání bylo něco... něco mimořádného. Musíte vědět, že Lída byla fakticky moje veliká láska. Když odjela, když mi pak napsala ten poslední dopis, byl to pro mne šok. A včera... jsem najednou poznal, že mě potřebuje, že mě chce – a já ji taky. Pocítili jsme něco... něco...

PÁN V TALÁRU Vyjadřujete se na vědce dosti nepřesně.

PETR Předpokládám, že jste měl někdy rád. Byl jste schopen přesně definovat své city?

PÁN V TALÁRU Pokračujte.

PETR Seděli jsme pak u mne a drželi se za ruce. Beze slova. Snad hodinu. Jako by tomu nikdo z nás nevěřil. Nedalo se nic říkat. A pak se to stalo... jako před pěti lety na horách... A já se za to vůbec nestydím, pane! Protože – ji miluju – jestli víte, co to je!

PÁN V TALÁRU A co chcete učinit, pane?

PETR Všecko na světě, pane.

PÁN V TALÁRU Tisknu vám ruku, pane.

Na horizontu projekce: okno kavárničky s malovanými nápisy. Pod oknem stolek, u stolku dvě židle. Lída a Stibor, který drží v ruce svatební kytici, chvíli nerozhodně stojí. Pak se posadí a mlčí. Z rádia zní veselá hudba. Vrchní je tu jako na obrtlíku. Nadzvedne kytici, utěrkou čistí stůl a při tom hovoří.

VRCHNÍ Prší nám, že ano? Co naplat – listopad chce svoje. Ještě že nás hřeje srdce, že ano. Ale kávička nezaškodí, cože?

Oba kývnou, on zmizí. Chtěli by promluvit, ale Stibor čeká na Lídu a Lída nedokáže vypravit slovo. Venku hučí tramvaj, od sousedních stolů zaznívá hovor, smích. Vrchní servíruje kávu a z vlastní iniciativy i zákusky. Opět sype slova jako konfety.

Foto: David Konečný

VRCHNÍ Dvě mokka z Orinoka a něco na skousnutí, že ano, organismu prospěje, linii nezkazí, cože?

Nic nenamítají. Vyloží si jejich mlčení po svém a v okamžiku je tu s Dikobrazem.

VRCHNÍ Milostivé paní něco pro zasmání...
PÁN V TALÁRU *(podotkne)* Slečna si nic nepřála.
VRCHNÍ Pardon, myslel jsem, že manželé... hlupák — kytice, že ano... Hned to napravím!

Zmizí. Ale začarovaný kruh je prolomen. Milan chce vzít do svých dlaní její ruku, ona však stačí dřív uchopit lžičku.

STIBOR Lído! Měl bych se možná urazit, křičet nebo... ale zatím ničemu nerozumím...
LÍDA Milane...
STIBOR A rozumět ani nechci, Lído. Já tě mám rád. Nebudu se tě na nic ptát, teď ani jindy. Přistupuju na všecko. Vezmeme se bez těch ohavností, bez matky... určitě jí křivdíš, ale ani to mi nevadí, Lído, protože...
LÍDA Milane! — Já nemůžu! — Mě to šíleně mrzí...!
STIBOR Tak mi řekni!
LÍDA Mám ráda...
STIBOR Koho!
LÍDA Jeho. Říkala jsem ti... Přeložili ho sem a potkali jsme se... Milane, my dva jsme se málo poznali, bylo by to opravdu hoře z rozumu, chápej. Já od tebe nechci, abys odpouštěl, to se třebas nedá, jenom abys pochopil...

Pauza. Do ní vpluje vrchní s vázou.

VRCHNÍ A už tu máme vázičku a do ní dáme hezkou kytičku! *(Sahá zas po tašce a spěchá k dalšímu stolu.)* Ano — k službám!

Je pryč. Pak Stibor otevře ústa, zachrapti, odkašle si a řekne změněným hlasem.

STIBOR Opakuju ti znova... Nebudu se na nic ptát. Přistupuju...
LÍDA Byla jsem u něho!
STIBOR *(chraptivě)* Jako svobodnej člověk. Co bylo doteď — nebylo. Vezmeme se a začnem...
LÍDA *(ohromena i pokořena jeho nelidským sebezapřením, řekne zoufale)* Milane, proboha, jak můžeš! Nikdy bych to přece neudělala, kdybych... Jak bys mohl se mnou žít, Milane?
STIBOR *(u konce svých sil)* Lído, já tě miluju...
LÍDA Ale já tebe ne! Já tebe ne...

Vstane, rozpláče se a uteče. Stibor sedí ještě vteřinu jako socha. Pak se provalí smutek a vztek. Vyskočí a křikne za ní.

STIBOR To mu splatím! Splatím!
VRCHNÍ *(zaslechne jen půl slova a vynoří se s taškou)* Ano — k službám!

9

Projekce zhasne. Vrchní vychází na předscénu, uloží peníze a vkouzlí tašku do zadní kapsy kalhot.

PÁN V TALÁRU Pane vrchní.
VRCHNÍ K službám, pane rado.
PÁN V TALÁRU Nejsem rada.
VRCHNÍ Promiňte, pane doktore. A máme tam rumunské bílé, což se nedá pít, pročež bych navrhoval Bikavér, pravá pusta podle gusta, že ano, respektive svařit, cože?
PÁN V TALÁRU Nejsem doktor. Co soudíte o těch dvou?
VRCHNÍ *(zamrká, významně poodhrne klopu)* Aha! Bohužel, neposloužím, neposloužím. Štamgasty

Foto: David Konečný

znám, ale pasanti, že ano, do lokálu vleze i ksindl, my to tu nekádrujem...

PÁN V TALÁRU Vaše povolání, pane vrchní, ve vás jistě za léta vypěstovalo pozorovací schopnosti. Ocenil bych v tomto případě i dojem.

VRCHNÍ K službám... Tedy dojem, řekl bych, nevalný. Nejhorší, když milenci vypadají jako manželé, cože? Ten pán trochu — puding...

PÁN V TALÁRU Prosím?

VRCHNÍ Měkkota, že ano, přijde, sedne si a zírá. Můžeš mu dát krupicovou kaši, necekne, sní — to urazí i číšníka. Slečna — nevím. Hopl-popl. Co v tom je a co to udělá, neví ani kuchař, že ano. Že se osměluju, pane komisaři, co to jako... Nevěra nebo podvůdek? V osma... ne, v sedmatřicátým jste tady zatkli Špargla, toho kasaře, že ano, jak měl tenkrát s tou holkou ty techtle mechtle...

PÁN V TALÁRU Nejsem komisař. Zajímám se pouze!

VRCHNÍ *(ochladne)* Á! Tak to, prosím, lituji. Informace tisku na podnikovém ředitelství, zde pouze teplé a studené nápoje. Poroučím se. *(Odejde.)*

PÁN V TALÁRU *(poněkud dotčen zahlazuje dojem tím, že nahlédne do svých listin a praví úředně)* Král Václav. — Václav Král.

HLAS V SÁLE Zde...

PÁN V TALÁRU *(hledí přísně do sálu)* No prosím! No sem, zajisté!

KRÁL Já jsem se ale přestěhoval, takže...

PÁN V TALÁRU A ztratil jste přitom paměť?

KRÁL Ne, to ne...

PÁN V TALÁRU Tak sem pojďte.

Čeká, až vyjde na scénu rozpačitý dlouhán, který neví co s rukama.

PÁN V TALÁRU Václav Král, osmadvacetiletý, asistent slaboproudé elektrotechniky...

KRÁL Ano...

PÁN V TALÁRU Obžaloba vás navrhla za svědka jakožto spolubydlícího Petra Petruse.

KRÁL Já tam už nebydlím, já jsem se ještě předtím...

PÁN V TALÁRU Byl jste tam tenkrát, když vám Petrus oznámil, že si přivede nahoru Lídu Matysovou?

KRÁL Já jsem nevěděl, koho si přivede, já ji viděl až na druhý večer, takže...

PÁN V TALÁRU Ale byla to ona.

KRÁL To byla...

PÁN V TALÁRU Takže jste tam byl.

KRÁL To byl...

PÁN V TALÁRU No tak. Mimochodem, kde jste spal tu noc?

KRÁL Ve vaně...

PÁN V TALÁRU Prosím?

KRÁL Totiž... ono v koleji, my totiž provizorně bydlíme v koleji, a v koleji když se stane, že někomu přijede žena nebo...

PÁN V TALÁRU Nebo co?

KRÁL Nebo tak... tak jde kolega jinam, že?

PÁN V TALÁRU A to se smí?

KRÁL Nesmí, ale... to je život, že... a tehdy zrovna byl plný stav, tak jsem musel do koupelny... Petrus by taky, kdyby někdy moje žena...

PÁN V TALÁRU Vaše žena nebo tak...?

KRÁL Žena prosím, já jsem ženatý.

PÁN V TALÁRU Petrus taky.

KRÁL Ano, ale on chtěl... já jsem myslel, protože on byl dobrý chlap a říkal hned na druhý večer...

PÁN V TALÁRU Co říkal druhý večer?

KRÁL Já se ho ptal: člověče, no jo, ale...

Na horizontu projekce: známé okno s výhledem na město, za ním noc. Dvougauč je rozestlaný úplně. Petrus leží v šatech a upíjí kávu. Král svléká kabát a košili, obléká pyžamo. Na okně hraje tranzistorek Beethovena; Osudovou. O stolní lampičku je opřena Lídina fotografie.

PETR Někdy žiješ roky jako v tůni a jindy se ti život za den obrátí naruby.

KRÁL No jo... ale co chceš dělat? Jen tak, nebo...?

Foto: David Kotecký

PETR Jedinej malér je v tom, že člověk, aby byl šťastnej, vždycky musí někomu ublížit...!

KRÁL A jaká je vlastně tvoje žena?

PETR Moje žena... moje žena je zvláštní člověk... okresní lékařka, obětavá ohromně, ale cit... Vašku, my už takhle žijeme třetí rok. Já někde, ona někde. A já jí nechybím. Jezdil jsem za ní. A to ti bylo, jako bych vstoupil do pokoje, odkud jsem právě vyšel. Absolutně nic, chápeš? A Lída... Lída kvůli mně, chápeš...

KRÁL A co teda chceš udělat?

PETR Co jsem měl udělat už dávno...!

KRÁL Jo, když je to taková láska ...

Zaklepání. Petr se posadí a Vašek rychle obléknе kabát pyžama.

PETR Dál...

Vejde Lída Matysová.

PETR Lído! – To je Lída Matysová.

KRÁL Král...

PETR *(se pokouší o žert)* Král Václav, přímý potomek císaře Karla. Sedni si přece... a buď jako doma, Vašek ví...

KRÁL *(se stísněně usměje a vezme hrdinsky ručník)* Jo, tak já se jdu koupat...

Je pryč. Petr neví, jakou něžností by ji přivítal. Pohladí ji po vlasech.

PETR Lidečko...

LÍDA Petře... *(A už z jejího hlasu lze poznat, že ji nepřivedla touha po něžnostech)* Majka mi řekla, že... že prý jsi...

PETR To ti řekla dobře. Jak víš, neměli jsme na některé podrobnosti čas.

Posadí ji na gauč a vezme za ruce.

Jak se jmenuje ...

LÍDA Lída...

PETR *(se smutně usměje)* Lída...

LÍDA To jméno už je můj osud... Lído... pusť to z hlavy!

PETR Jakto?

LÍDA No ano, pusť. Neboj se, já vím, co říkám... Máš mě ráda? Máš! Já tebe taky, Lído. Nic není důležitější, samas to řekla. A když to oba víme, víme taky, co dělat.

PETR *(rozechvěle)* Co dělat...?

LÍDA Zůstanem spolu... jestli budeš chtít... A ty budeš chtít, viď!

PETR

Nikdo z obou se nepohne. Hledí na sebe. Tak uplyne minuta nebo hodina. Pak se náhle prudce obejmou. Silně zní Beethoven.

10

Projekce zhasne. Na předscénu vyjdou rozčilení matka Stiborová a Milan. Stiborová si v chůzi zapíná plášť.

STIBOR Kam jde? Kam jde?

PÁN V TALÁRU Kam jdete, paní Stiborová?

MATKA Já nebudu čekat, až se zhroutí. A prostě nepřipustím, aby byl pro smích lidem!

STIBOR Ale co chce dělat?

PÁN V TALÁRU Byl bych velmi rád, kdybyste mi řekla...

MATKA Jdu na fakultu.

STIBOR Proboha proč?

MATKA Nedovolím, aby z toho byla skvrna na jeho pověsti. To nemůže na sobě nechat.

STIBOR A já nedovolím, aby ublížil Lídě. Lída je čestná, zavinil to on!

MATKA Ať se uklidní, jsem přece jeho matka, neudělám nic proti jeho vůli. Chápu velmi přesně, kdo nese odpovědnost!

STIBOR Když půjde na fakultu, musí mluvit o Lídě. A já to nechci!

MATKA Když nepůjdu, zůstane všecko, jak je. Když půjdu, má naději, může se s ní znovu domluvit, proboha, ať se netrápí, ať mě nechá jednat, je to pro jeho dobro...

PÁN V TALÁRU Necháte ji jednat, Stibore?

STIBOR *(váhavě)* Ale zavinil to on... *(Odejde, dávaje jí tím své požehnání.)*

PÁN V TALÁRU Myslel jsem, paní Stiborová, také na základě vaší autobiografie, že jste lepší psycholog.

MATKA Jak to?

PÁN V TALÁRU Připusťme, že docílíte, aby byl Petrus mravně odsouzen, popřípadě přeložen zpátky. A důsledek? Lída Matysová prohlédne, zhroutí se, zničí ho ve svém srdci, řečeno literárně. A co jestli pocítí touhu odčinit příkoří způsobené vašemu synovi? Nabídl jí, tuším...

MATKA Jsem opravdu lepší psycholog, než abych dítěti v tomto duševním rozpoložení svěřila, proti komu vedu útok.

PÁN V TALÁRU Snad proti...

MATKA Ovšem! Petrus mne nezajímá, necítím k němu nic, krom jisté vděčnosti, ano, pane, musíte se smířit s tím, že při záchraně tonoucího nezáleží na prostředcích. Být věřící, nazvala bych možná Petruse zázrakem. Ale protože věřím jen sobě a své lásce k Milanovi, pojistím ten zázrak prakticky. Lída. Lída musí pryč! Dokud s ní chodí jedním městem a dýchá jeden vzduch, nenajde Milan klid!

PÁN V TALÁRU Rád bych věděl, jak to chcete dokázat.

MATKA Dokážu, pane! Ve jménu jeho štěstí, jeho talentu. Dokážu! A jestli ne – přestanu věřit ve vaši spravedlnost!

Na horizontu projekce: fakultní kancelář s nástěnnými grafy. Za stolem sedí ztrápený Tošek, proti němu, na krajíčku židle Lída Matysová.

TOŠEK Koukněte, musíte jí rozumět. Může být, jaká chce – já ji neznám –, ale když se člověk vžije do její situace... matky... A když říká – jak má takový člověk vychovávat mládež nebo chránit zákony – já vás tím vůbec nechci soudit, ale určitě se musíte zamyslet... Snad byste přece jen měla promluvit!

Lída mlčí. Tošek si zamyšleně přejede bradu s rašícím strniskem.

TOŠEK To bude dost těžký se dohovořit...

LÍDA Není to tak trochu moje věc...?

TOŠEK *(vzdychne, vstane, přistoupí k oknu a maluje na ně prstem)* Soudružko Matysová, chápu, co si o mně asi myslíte. Kádrovák... když jde o takový případ! Ale já nejsem inkvizitor. Tady je prostě situace... neobvyklá, složitá... takovou účastníci těžko řeší sami. – Soudružko... *(namaluje prstem velké M)* já nechci mluvit o tom soudruhovi... *(udělá plus a zlomkovou čáru a nad ní napíše velké S)* ale víte vy, že soudruh... *(pod čáru napsal velké P)* je ženatý? *(Připsal za P minus X a za zlomek kreslí pomylné rovnítko.)*

LÍDA Ano!

TOŠEK Aha. A myslíte si, že je všecko v pořádku? *(A zakončil rovnici otazníkem.)*

LÍDA Máme se rádi...

TOŠEK No... a když ho máte ráda, uvědomujete si, jak velice mu zkomplikujete život?

11.

Projekce zhasne. Pán v taláru zkoumavě hledí tu na Lídu, tu na Petruse, který rozhořčeně hledá po kapsách zápalky. Oba, ačkoliv mluví spolu, mluví k němu.

PETR Především do toho nikomu nic není!

LÍDA Já jsem řekla, že je to moje věc...

PÁN V TALÁRU A on?

LÍDA Že věci přestávají být jenom naše, když důsledky nesou jiní.

PETR No a co chtěl?

LÍDA *(k pánovi v taláru)* Abych se s ním rozešla.

PETR *(si zapálí a zlostně zahodí zápalku)* Jaký má právo! Jak si může dovolit!

LÍDA A co když...

PETR Co když?

LÍDA A co když má pravdu...!

PETR *(pohlédne na ni překvapeně, ale zoufalství v jejích očích ho donutí okamžitě típnout cigaretu)* Lído... Lído! Zbláznila se?

LÍDA Co když mu skutečně jenom komplikuju...

PETR To snad nejlíp můžu posoudit já...! Ať se netrápí! Řekli jsme si přece – a tak to zůstane! To mi nevěří, nebo co?

LÍDA Věřím...

PETR Tak! Večer zavolám své ženě... a s Toškem si promluvím hned.

Na horizontu projekce: opět fakultní kancelář. Petrus si zapaluje a nervózně přechází. Ten, kdo promlouvá, je naopak Tošek, který přitom soustředěně maluje do bloku.

TOŠEK Já vím, že se to stává... a může stát... ale určitě vidíš sám, že tenhle případ je složitější... Vaše věci jsou vaše věci, nemysli si, že z toho mám plezír, ovšem... já musím bránit hodnoty, které do vás investoval stát. – Koukej, abychom neztráceli čas a nervy: přirozeně... jestli je to taková láska, jak říkáš... tak to můžeme skončit. *(Zřetelně namaloval vykřičník.)* Ale jestli... *(Nový otazník.)*

PETR *(nevydrží, zastaví se a zeptá)* Jestli co?

TOŠEK *(všechno začárá a odsune blok daleko od sebe)* Jestli ne... tak potom skutečně nemá Matysová právo ohrožovat cizí rodiny a cesty – ano, ohrožovat! Protože už se o tom hodně mluví, Petrusi.

PETR To jsme tak daleko, že se budeme řídit každým drbem?

TOŠEK Malér je v tom, že ty jsi asistent rodinného práva a ona, když s tebou chodí jako posluchačka, automaticky uvádí v pochybnost všecko, co u nás přednášíš!

PETR Poslyšte, soudruhu! Proč ona? To mě svedla, nebo co?! Nezlobte se, ale kromě toho, že jí křivdíte, tak taky urážíte mne. Můžu za všecko stejně jako ona – a ona stejně málo jako já.

TOŠEK To si posuď sám... Tvá žena už ví...?

PETR Nebojte se, prosím vás pěkně, neudělal jsem v životě špinavost, vím docela dobře, co mám a musím. Chci jí dneska sám zavolat. *(Vejde Majka Hrabětová a zarazí se. Toškovi.)*

MAJKA Pardon... já potom...

Otočí se a chce jít, když ji Pán v taláru upozorní.

PÁN V TALÁRU Tošek vám dává nějaké znamení.

MAJKA *(setká se s Toškovým naléhavým pohledem a vrátí se)* Soudruhu Petrusi, máme zítra výborovku a už na nás chtějí posudek – stran té Barmy...

PETR Aha...

MAJKA Prosím vás – jenom na upřesnění – vy jste žádal se ženou?

PETR *(rozpačitě)* Ano... ona jako lékařka... měla původně... *(Pak pochopí a zatvrdí se. Prohlásí, dívaje se na oba.)* Dneska večer jí zavolám!

TOŠEK *(naléhavě)* Tak aspoň počkej den, dva, třeba se to ještě nějak...

Ale Petrus odešel.

12

Projekce zhasne. Na předscénu vychází starostlivý Tošek s rezolutní Majkou.

TOŠEK Hrách na stěnu. Opakuje pořád jedno a totéž.

MAJKA Copak úplně ztratil rozum?

TOŠEK Pravděpodobně se opravdu zamilovali...

MAJKA Bože, ale on se s ní přece musí rozejít!

PÁN V TALÁRU Chm chm chm...

MAJKA Prosím?

PÁN V TALÁRU Beru-li za bernou minci tvrzení, že jste její přítelkyně, nemohu se nepodivovat, jak svérázný máte pro to slovo výklad.

MAJKA Vaše narážka je zbytečná! Já jsem — upřímně a dlouho — její přítelkyně, ale... jednak proto nehodlám změnit své mravní zásady, jednak sleduji jen a jedině prospěch...

PÁN V TALÁRU Čí?

MAJKA Jak — čí?

PÁN V TALÁRU Její nebo jeho?

MAJKA Ach tak! Připadá mi trochu ponižující dokazovat, že nemám postranní úmysly.

PÁN V TALÁRU Nepamatuji se, že bych vám je přisuzoval. Nejsou mi jen dosti jasné motivy — aniž bych předem pochyboval o jejich ušlechtilosti.

MAJKA Mám jeden — dostačující: hájím a budu hájit, i proti nejdražšímu člověku, že nemá právo rušit jiný osud — pro chvilkové vzplanutí, pro představu, pro sen!

PÁN V TALÁRU Vaše chvályhodná filosofie má jednu trhlinu. Co když to není pouhé vzplanutí.

MAJKA Tvrdím, že je.

PÁN V TALÁRU Proč... usuzujete?

MAJKA Jsem žena, víte!

Odejde. Tošek je zamyšlen a těžce vzdychne.

TOŠEK Ach jo!

PÁN V TALÁRU Máte snad odlišný názor? Váš rozhovor s oběma tomu nenasvědčuje.

TOŠEK Koukejte se... já jim věřím... jako člověk je dokonce chápu... ale mě sem dali především jako komunistu! Petrus je kvalitní člověk, nač si má zbabrat život? S tím telefonem by měl počkat! Bojím se, že předbíhá událostem.

PÁN V TALÁRU Bojím se, že jste napomohli, aby události předběhly jeho.

Na horizontu projekce: ordinace. Na bílém stolku hořák, naslouchátko. Lída Petrusová v lékařském plášti si utírá ruce. Kdesi se otevřely dveře, ozval se dětský nářek a váda hlasů. Petrusová nasadí brýle a zvedne hlavu v očekávání návštěvníka.

PETRUSOVÁ Další.

Vejde Stiborová v plášti, s kufříkem v ruce. Obě se prohlížejí.

MATKA Doktor Petrusová?

PETRUSOVÁ Co vám schází?

MATKA Mně nic, ale vám. Své si uhájím a vám bych radila totéž.

PETRUSOVÁ Nerozumím.

MATKA *(se posadí, zatímco doktorka stojí)* Odpusťte, stála jsem až z Prahy... máme obě málo času, řeknu vám všechno přímo, věřím, že vaše... hrdinské povolání vypěstovalo ve vás potřebnou odolnost.

PETRUSOVÁ *(zbledne)* Stalo se něco Petrovi?

MATKA Myslíte-li fyzicky — ne. To ne. Mám důvod se domnívat, že se... těší plnému zdraví. Ovšem jinak...

PETRUSOVÁ Měl nějaký neúspěch nebo...

MATKA Ani to se nedá... v jistém smyslu naopak, ovšem... Krátce: můj syn měl to neštěstí, že potkal... poně-

Foto David Konečný

kud lehkomyslnou dívku, která se za něho rozhodla provdat. A váš muž měl to neštěstí, že těsně před svatbou potkala jeho. Svatba se nekonala, protože váš muž... rozumíte mi?

PETRUSOVÁ Domnívám se.

MATKA Snad vám ještě víc poví její jméno. Lída Matysová... znal ji už dřív.

Petrusová usedne za stůl.

MATKA Paní doktorko, chápu, co asi prožíváte, ale spoléhám především na to, že se dokážete obrnit; přecitlivělí zpravidla nevolí za svůj celoživotní obor medicínu. Ostatně, paní doktorko, to není tragédie; tragédie by se z toho mohla stát! V zájmu mého syna musí Matysová z Prahy. Ona ovšem těžko odejde, dokud váš muž... vy mně rozumíte.

PETRUSOVÁ *(se dívá před sebe)* Rozumím.

MATKA Co záleželo na mně, jsem udělala. Vy dokážete ještě víc, neboť kromě manželských citů stojí na vaší straně i právní řád. — Opravdu nerada vám působím bolest, ale pochopte zoufalou matku.

PETRUSOVÁ Ano...

MATKA Mně jde o syna tak jako vám o muže. Jestli ji nevyloučí nebo prostě nepošlou jinam, může se stát neštěstí. *(Petrusová náhle vstala.)* Je snad i ve vašem zájmu, abyste...

PETRUSOVÁ Vím sama nejlíp, co je v mém zájmu.

MATKA Domnívám se, paní doktorko...

PETRUSOVÁ Promiňte, je pátek, mám tu dnes mnoho lidí.

MATKA *(vstane a nerozhodně bere kufřík)* Co tedy chcete dělat?

PETRUSOVÁ Necháte to laskavě mně? *(A když Stiborová neuspokojeně odchází, přece jen jí řekne tiše.)* Děkuji vám... *(Zůstala sama. Sejme brýle, protře oči, hledí před sebe. Pak znovu nasadí brýle i chladnou tvář.)* Další!

Projekce zhasne. Doktorka Petrusová opět sňala brýle a vychází na předscénu. Ještě lépe je vidět její hezká, ale poněkud bezvýrazná, chladná tvář.

PÁN V TALÁRU Doktorko Petrusová, stěžoval si na vás muž.

PETRUSOVÁ Měl k tomu asi důvod.

PÁN V TALÁRU Vy jste o dva roky starší než on?

PETRUSOVÁ Kdy to poznal?

PÁN V TALÁRU Ne — to mě právě napadlo bez jakékoli souvislosti, nikdy o tom nehovořil.

PETRUSOVÁ Nerad se chlubí.

PÁN V TALÁRU Ptal jsem se... zajímalo mne, kdy jste se poznali a proč jste se...

PETRUSOVÁ Pracovala jsem na středisku v Brně. Přišel jednou s pektorálními bolestmi, ale nebylo to srdce — trpí vegetativní neurózou. Tenkrát pracoval na diplomu a utrpěl citový otřes.

PÁN V TALÁRU Jaký to byl... aha.

PETRUSOVÁ To bylo před čtyřmi lety někdy koncem listopadu... pak asi třikrát zavolal — a zničehonic se objevil na Štědrý den — u mne. Bylo mu doma smutno a vzpomněl si.

PÁN V TALÁRU To je milé, ne?

PETRUSOVÁ Ano.

PÁN V TALÁRU A v takový den... Chápu, že...

PETRUSOVÁ V únoru jsme se vzali.

PÁN V TALÁRU Pospíšil si.

PETRUSOVÁ Sama jsem to navrhla. Doma neměl klid k práci a já byla přes den pryč, takže mohl...

PÁN V TALÁRU A měla jste ho také ráda?

PETRUSOVÁ *(po pauze)* Stačilo to.

PÁN V TALÁRU Chm... Jenomže potom vás přeložili na okres.

PETRUSOVÁ Ne, šla jsem sama.

PÁN V TALÁRU A tak! Z uvědomělosti, pravda, příkladem vstříc.

PETRUSOVÁ Ne. Ze vzdoru.

PÁN V TALÁRU Ze vzdoru? K čemu?

Foto: David Konečný

PETRUSOVÁ Petr se stal za dvě léta významným pracovníkem; byl asistent, zvali ho na přednášky, publikoval...

PÁN V TALÁRU Zpychl, co?

PETRUSOVÁ Myslím, že ne.

PÁN V TALÁRU Tak proč... Já vám nerozumím, Petrusová.

PETRUSOVÁ Nedělala jsem to, abyste mi porozuměl, ale protože se mi chtělo.

PÁN V TALÁRU *(polkne)* Ano... to je... A co budete dělat teď?

PETRUSOVÁ Nic.

PÁN V TALÁRU Vy ho nemáte ráda?

PETRUSOVÁ Uvážím to. *(Chce odejít.)*

PÁN V TALÁRU Poslyšte, doktorko Petrusová... jestliže se vaše myšlenky, váš vnitřní svět, kryjí se slovy, která říkáte – přestal bych se vašemu muži divit.

PETRUSOVÁ Ano? Vidíte.

PÁN V TALÁRU Ale je tu jedna neznámá: co když si myslíte... něco docela jiného?

PETRUSOVÁ Fantazie někdy škodí.

Odejde. Pán v taláru je podrážděn.

PÁN V TALÁRU Petr Petrus!

Petrus vyjde na předscénu.

PÁN V TALÁRU Pro co jste si ji vlastně zamiloval?

PETR Bože můj, pro co se lidé zamilovávají. Byla krásná a citlivá a veselá, plná života, ne nadarmo jí říkali Plamínek. Byla přesně to, po čem jsem vždycky toužil...

PÁN V TALÁRU To se tak změnila?

PETR Vůbec ne. Kolik žen se odváží nepřijít na svou svatbu?

PÁN V TALÁRU Já mluvím o vaší ženě. Vy asi ne.

PETR Mluvil jsem o Lídě...

PÁN V TALÁRU Ale Matysové. A mě zajímá, proč jste si vzal Petrusovou, nebo jak se jmenovala předtím. Je přece pravý opak – nemluvím o kráse.

PETR Ano, chápu. Mnoho lidí se tehdy divilo stejně jako vy. Ale ztratil jsem právě Lídu...

PÁN V TALÁRU *(nahlédne do spisů)* A utrpěl jste citový otřes.

PETR Ano. A když se člověk spálí, instinktivně pouští studenou vodu...

PÁN V TALÁRU Velmi lichotivé pro vaši ženu.

PETR Nechytejte za slovo, víte, že to myslím v nejlepším. Je nesmírně inteligentní, taktní, pomohla mi překonat mnoho těžkých okamžiků. I že byla starší... vám to nic neříká, ale já měl poprvé v životě pocit klidu, jistoty... čas vyznat se sám v sobě, začít s vážnou prací... Taky, přiznám se, mě vzrušovala její hrdost... dokud si ji uměla udržet...

PÁN V TALÁRU Dokud?

PETR Ano, protože najednou se všecko změnilo. Když jsem se někdy vracel z fakulty později, stalo se, že nebyla doma. Do rána chodila po ulici.

PÁN V TALÁRU Proč?

PETR Začala žárlit. Vyčítat. Úplně nesmyslně. A já mám horkou hlavu. Odpověděl jsem ostřeji – a plakala. To k ní vůbec nešlo! Pak pro změnu nemluvila. Začali jsme se jeden druhému odcizovat. To mělo i vážnější důsledky – vy mi rozumíte...

PÁN V TALÁRU Domnívám se...

PETR Pak už se rýsovala Barma – já věřil, že nám oběma pomůže... A zničehonic to dorazila odchodem na okres. Čistě z hrdosti.

PÁN V TALÁRU Tu jste snad žádal, ne?

Petr Ale ne takovou... nelidskou. Je to ošklivé slovo... ale přesné... Takový člověk si stačí sám. Takový člověk nikoho nepotřebuje. A já potřebuju... aby mě někdo potřeboval! *(Zvoní telefon.)* Promiňte... volám jí.

PÁN V TALÁRU Co jí řeknete?

PETR Že přijedu... požádat o rozvod.

Na horizontu projekce: kabinet semináře. Na stole zvoní telefon a Petrus bere sluchátko.

PETR Petrus... To je omyl! *(Zaklapne a hned vytáčí nulu.)* Haló... haló...

PÁN V TALÁRU Tak jste se rozhodl.

PETR Řekl jsem Lídě...!

PÁN V TALÁRU A Tošek, veřejné mínění, vaše budoucnost...

PETR Nežijeme snad ve středověku. A kdyby — mám se zachovat jako darebák?

PÁN V TALÁRU Mě se neptejte.

Zaklepání. Vstoupí Tošek.

TOŠEK Tady jsi! — Přece voláš...

PETR Volám.

TOŠEK Kdy jsi ji viděl naposled... svou ženu?

PETR *(překvapeně)* Před měsícem...

TOŠEK Možná, až ji zase uvidíš... Teď je v nevýhodě, uznej! Sám nejsi schopen myslet normálně, to cítíš. Co jí můžeš povědět — telefonem? A co chceš slyšet od ní? — Mějte se rádi? Petrusi... proč nepočkat — pár dnů? Co když se ukáže — to se stává — že všechno opravdu nestojí za tolik trpkosti! Koukej... už se mě ptal i děkan.

PETR To má tak málo práce?

TOŠEK Má hodně práce, ale záleží mu na tobě. Nechce tě zbytečně ztratit. Řekl: Petrus určitě sám přijde na to, že jedno sebezapření dneska — se zítra stokrát vyplatí.

Petrus stále drží sluchátko.

TOŠEK Teď ji budeš zbytečně trápit. A spálený mosty se těžko staví... Nechci už mluvit o tom, že máš taky odpovědnost...

PETR Ano! Naštěstí mám! *(Do telefonu.)* Slečno! Petrus. Zaurgujte mi tu výzvu!

Pauza. Pak tedy Tošek nasadí argument, s nímž sem přišel.

TOŠEK Tady tě někdo hledá ...

Ustoupí, aby mohl příchozí projít, a vzdálí se. Petrus vstává a stojí proti Milanu Stiborovi, je zdvořilý, ale netrpělivý.

Prosím...

PETR Asistent Petrus?

STIBOR Přejete si?

PETR Vy se neznáte?

PÁN V TALÁRU *Vteřina strnutí.*

14

Projekce zhasne.

Ne...

PETRUS Ne!

STIBOR Ačkoliv jste se už potkali.

PÁN V TALÁRU Nikdy.

STIBOR Stibore, co jste dělal večer před svatbou, tedy 31. října, řekněme v šest hodin?

PÁN V TALÁRU To vím docela přesně. Stál jsem...

STIBOR Kde?

PÁN V TALÁRU U Laterny Magiky ...

STIBOR *Na horizontu projekce tlumeně pulzuje večerní velkoměstská doprava a příboj lidských hlasů.*

Měli jsme s Lídou sraz, sehnal jsem lístky na hokej...

PÁN V TALÁRU *(nevěří uším)* Na hokej?

STIBOR Na Švédy. Ne, já nejsem blázen, ale abychom se vzpamatovali, poslední dny byly hodně nervózní... A Lída nešla, měl jsem obavu, že se nestačím najíst...

Foto: David Kosečný

Netrpělivě přechází, dívá se na hodinky. Vynoří se Petrus v převlečníku a klobouku.

PETRUS Promiňte – do Smeček tudy?
STIBOR Taky byste se dostal, ale tudy je to blíž.
PETRUS Děkuju vám. *(Odejde.)*
PÁN V TALÁRU Vidíte?
STIBOR Dobře, ale nevím...
PÁN V TALÁRU Petrus tedy šel, kudy to měl blíž. A neušel ani sto kroků.

Z protilehlých stran vyjdou Lída a Petrus. Spatří se, zastaví.

PETR Lído!
LÍDA Petře!

Stojí, mlčí, ohromení, zjihlí, jen město kolem nich pracuje k noci.

PETR Přijel jsem...
LÍDA Já vím. Předevčírem jsem četla na vývěsce tvoje jméno...
PETR Ještě ti něco řeklo?
LÍDA Já mám dobrou paměť na jména... Odkdy nosíš klobouk?
PETR Od ty doby, co mi ho neházíš do vody... Ty jsi vyrostla...
LÍDA Co jsem měla celou tu dobu dělat?
PETR Jak žiješ?
LÍDA Docela dobře. No... tak zlom vaz!
PETR *(se náhle rozhodne)* Lído, máš čas?
LÍDA Kdy?
PETR Teď.
LÍDA Ne... musím... mám něco...
PETR A zítra?
LÍDA *(uvědomí si)* Zítra už vůbec ne...
PETR Lído! Je to, co máš dneska, opravdu tak nutný? Anebo nedá se to vyřídit dřív? Počkal bych na

tebe... třeba u Muzea – já jsem venkovan – a šli bychom na večeři nebo na víno...
LÍDA K čemu to?
PETR Máme snad na co vzpomínat.
LÍDA A na co zapomenout.
PETR S odstupem let zůstává v lidech obyčejně nejpodstatnější. A nejpodstatnější znamená v našem případě to nejlepší, nemyslíš?
LÍDA Nemá to cenu...
PETR Ty... už ses cizí člověk, Lído?
LÍDA To ne...
PETR Tak přijď...!
LÍDA Přijdu...
PETR Určitě?
LÍDA Možná.

Stiskne mu ruku, odchází. Petrus se za ní ještě chvilku dívá, pak odejde i on, Stibor pokročí.

STIBOR Tohle...
PÁN V TALÁRU Co?
STIBOR ...jsem nevěděl.
PÁN V TALÁRU Dočkal jste se jí?
STIBOR Ano.
PÁN V TALÁRU A co jste řekl? Chápete, že na tom hodně záleželo?
STIBOR Nemohl jsem předpokládat...
PÁN V TALÁRU Kolik bitev člověk prohrává jen proto, že tak málo předpokládá.

Vchází Lída Matysová. Stibor není hrubý, ani snad méně zamilovaný, ale je si už příliš jist svou věcí, a proto je nepřiliš citlivý.

STIBOR Prosím tě, kde vězíš? To je šest?
LÍDA Nezlob se...
STIBOR *(ironicky)* Nechceš si to dát nahrát, nebo si koupit papouška...?
LÍDA *(touží po tom, aby byl na ni právě teď hodný,*

Foto: David Kostelný

aby ji pomohl překonat slabost, kterou pocítila při setkání s Petrusem) Milane!

STIBOR Promiň, Lído. Já mám tu pitomou přesnou povahu – a můžu vždycky vyrůst. Máš přece hodinky.

LÍDA Zrovna dneska jsem je někde nechala.

STIBOR Jak nechala?

LÍDA No zapomněla doma nebo v umývárce, ale tam se vždycky všecko najde...

STIBOR Lído, jsi normální?

LÍDA Asi ano, když si mě chceš vzít.

STIBOR *(se rozesměje)* Stop! Nervy tečou. Ale ty jsi vážně trochu lehkomyslná – to má matka pravdu – ty málo chceš, ty se necháš vláčet. Kdybych já byl jako ty, tak jsme se nikdy nevzali. „Tam svět se hne, kam se síla napře" – nejvyšší čas, že se vdáváš, já tě toho klasika naučím! – Tak pojď, ať se trochu zotavíme. *(Šťastně)* Liďáčku! Už zejtra!

LÍDA Nezlob se, Milane, ale přišla jsem ti říct... to je nesmysl – dneska večer. Nejsem vůbec hotová, chci se vyspat...

15

Projekce zhasne. Stibor se vypotácí na předscénu.

STIBOR *(křičí)* Vyspat! – A já s tím souhlasím, já jdu na hokej, a ona...

PÁN V TALÁRU *(křikne taky, ale hned zase přechází do mírného tónu)* Obžalovaný, skandálů máme na skladě dost! – Za okamžik udělám přestávku, tak se uklidněte, ty věci máme dávno za sebou, chtěl jsem pouze rozšířit vaše hledisko. Teď je tedy večer a stojíte proti člověku, kterého jste nikdy v životě neviděl.

Na horizontu projekce opět kabinet semináře. Na stole telefon. Petrus a Stibor stojí proti sobě.

Prosím...

PETR Asistent Petrus?

STIBOR Přejete si?

PETR Stibor.

STIBOR *(po vteřině)* Prosím, posaďte se.

PETR

Oba si sednou, Petrus nervózně pohlédne na telefon.

Víte asi, proč jsem přišel.

STIBOR Myslím si to.

PETR Možná, že háda te špatně. Nejdu prosit ani se prát...

STIBOR jen žádat! Už jednou jste se jí s lehkým srdcem vzdal... třeba ne s lehkým, ale vzdal! A já – já s nikým jiným nechci prožít život! S nikým! Rozumíte? Já vás chápu...

PETR Neprosím se, abyste mě chápal!

STIBOR Já vás přesto chápu... protože ji mám rád.

PETR O tom právě pochybuju.

STIBOR Prosím?

PETR Kdybyste totiž měl – nepřivedl byste ji do téhle

STIBOR situace.

PETR Promiňte... dovedu pochopit, že jsem – svým způsobem – ublížil vám, ale Lída...

STIBOR Lída ztratila hlavu, to se může stát, ale přijde zase k sobě, když ji necháte na pokoji. Vy si ji chcete vzít?!

PETR Promiňte, ale to je naše věc...

STIBOR *(vstane)* Já to nedovolím!

PETR *(vstane rovněž)* Teď se mám polekat?

STIBOR Proč vy? Vy přece neriskujete nic. Zato Lída všecko! O ní budou říkat – rozbila manželství, podvedla mne, zničila vaši ženu. O ní – ne o vás!

PETR Proč myslíte!

STIBOR To je ironie. Vás potřebuje společnost víc.

PETR Odejděte, prosím vás...

STIBOR Proč se urážíte? Tak málo znáte lidi? Ale znáte Lídu! Co ji čeká a jak to bude prožívat – víte určitě líp než já. Vám na tom skutečně nezáleží?

Foto: David Konečný

Petrus se otočil k oknu, aby dal najevo, že opravdu nemá chuť pokračovat v tomto hovoru. Stibor se hořce zasměje.

STIBOR Ostatně je to akademická diskuse. Vaše žena stejně rozvod nepovolí...

PETR *(prudce se otočí)* Poslyšte! Moje žena...

STIBOR Rozvod nepovolí, za to vám ručím. Jestli má srdce, jestli má rozum, nepovolí, až pozná pravdu. Jenomže pro Lídu bude už možná pozdě.

PETR *(zavře oči)* Prosím vás, odejděte!

STIBOR Prosím vás...

Nedopoví, okamžik stojí, svěsí hlavu a odejde. Petrus zůstal sedět a hledí nepřítomně na telefon. Na předscénu vyjde Lída v domácím županu a za ní Majka se skripty v ruce. Ale nemá ani pomyšlení, aby se učila. Pán v taláru je bedlivě pozoruje od portálu.

MAJKA Prokrista, ať má rozum!

LÍDA Rozum! Copak je na světě jenom rozum?

MAJKA Potkali se přece úplnou náhodou.

PÁN V TALÁRU Vděčíte za svůj život jen tomu, že se úplnou náhodou potkali vaši rodiče.

MAJKA *(se dopálí)* Starý pane, aspoň u vás by se dal mozek předpokládat!

PÁN V TALÁRU No, no!

LÍDA Kdo nic nepoznal, nemá právo soudit.

MAJKA *(rozčilená, div že se nerozpláče)* Jak to se mnou mluví? Ať poznám, co poznám, manželství rozbíjet nebudu!

LÍDA Ale to manželství je přece mrtvý! Petr s ní promluví. Když nedá souhlas ona, nedám ani já, Majko!

MAJKA A vzdáš se ho?

LÍDA A vzdám se ho... Proboha, nechte mě a věřte mi!

MAJKA To záleží jenom na tobě, Lído! *(Odejde.)*

LÍDA Copak mi nikdo na světě...

PÁN V TALÁRU Jak se dozvíte o rozhodnutí jeho ženy?

LÍDA Měl zazvonit.

PÁN V TALÁRU Nezvonil?

LÍDA Ještě ne.

PÁN V TALÁRU *(vytáhne z portálu sluchátko na šňůře)* Zazvoňte vy!

Lída rozechvěle sluchátko přijme. Petrus stále nehnutě sedí u telefonu, když přístroj zazvoní, ulekne se. Nechá jej zvonit jednou, dvakrát, třikrát, pak teprve váhavě zvedne sluchátko. A pojednou řekne hlubokým hlasem.

Haló...

PETR Prosím asistenta Petruse.

LÍDA Kdo volá?

PETR Matysová...

LÍDA Moment... *(Položí sluchátko na stůl a opět sedí, zbledlý, rozčilený. Pak vezme sluchátko a promluví svým hlasem.)* Petr...

Lída. – Co je?

LÍDA Lído... *(Pauza.)*

PETR Už jsi s ní mluvil?

LÍDA *(vyhrkne nečekaně)* Ano...

PETR *(už neskryje své rozčilení)* A co?

LÍDA Zajedu k tobě, ano?

PETR Řekni mi aspoň...

LÍDA Všechno ti řeknu – za půl hodiny jsem tam dole u vás.

PETR Petře...

LÍDA *(nedokáže s ní teď mluvit)* Pa, Lído.

PETR

Zavěsil a zůstal sedět. Lída stojí bez hnutí, pak popaměti podá Pánu v taláru sluchátko, náhle se rozpláče a rychle odchází. Petrus znovu bere sluchátko a vytáčí nulu. Hřbetem ruky si přejel čelo.

PETR Slečno... Petrus... tu mou výzvu zrušte... Co? Ne, už nebudu...

Foto: Daniel Koneční

Zavěsil. Vstal. Pán v taláru řekne přísně i smutně.

PÁN V TALÁRU Petře Petrusi, tohle neskončí dobře!

Pomalu odchází do sálu.

SVĚTLA
GONG

A teprve pak, už uprostřed cesty, si uzpomene a poznamená.

PÁN V TALÁRU Přestávka...

A SKUTEČNĚ JE

DRUHÉ ODDĚLENÍ

Nutno předpokládat, že se okolnosti, zmíněné v záhlaví prvého oddělení, v podstatných rysech nezměnily. Nutno předpokládat i to, že se diváci vyrovnali, smířili s naším způsobem rozvíjení příběhu metodou retrospektivní analýzy. Není tedy žádný důvod v tomto způsobu nepokračovat. Opona zůstane otevřena po celou dobu přestávky; na scénu opět přinesou lavici z úvodu. S druhým zvonkem přijdou a usednou na ni zády k divákům Stibor, Lída, Petr a Petrusová, sedí nemluvní a nehybní, jen Petrus nevydrží a zapálí si cigaretu. Ale zhasne ji a vstává spolu s ostatními, když úderem hodiny tmavne sál a z něho vystupuje na ozářenou scénu Pán v taláru se svými spisy. Na jeho pokyn usednou.

16

PÁN V TALÁRU Pokračujeme... *(Zkoumavě obhlédne lavici a pak*

se nespokojeně obrátí k sálu.) Hrabětová Majka! Co je to — Majka? Marie!

Majka vystoupí z hlediště na scénu, bledá, ale klidná.

PÁN V TALÁRU Rozšiřuji žalobu i na vás. Víte proč?
MAJKA Ano.
PÁN V TALÁRU Věděla jste od své přítelkyně, že nehodlá jít přes mrtvoly, že je pro ni rozhodující stanovisko Petruse a souhlas jeho ženy. Vy jste poradila Stiborovi, aby je ovlivnil nátlakem a hrozbou.
MAJKA Ano...
PÁN V TALÁRU Cítíte se vinna?
MAJKA Rozhodně ne!
PÁN V TALÁRU Aha — jste žena! Sedněte si tam!

Ukáže na lavici; Majka se posadí vedle Stibora.

PÁN V TALÁRU Tak pokračujeme.

Scéna se ponoří do šera. Na předscénu vystoupí Lída a Petr, oba se svěšenýma rukama, sklopenou hlavou.

PÁN V TALÁRU Matysová, vy jste se oblékla a šla kam?
LÍDA Dolů, před kolej...
PÁN V TALÁRU Přišel jste tam, Petrusi?
PETR S nepatrným zpožděním...
PÁN V TALÁRU Protože jste šel pěšky, aby byl čas promyslet věci znovu a přesněji.
PETR Nemyslel jsem na nic! Nebyl jsem schopen...
PÁN V TALÁRU To jste si namlouval, Petrusi. Ve skutečnosti právě ten večer a ještě značnou část noci až do určité chvíle pracoval váš mozek na plné obrátky. Byl jste dokonce schopen kombinovat otázky, které vám mohla Matysová položit, a už předem jste na ně nalézal nevývratné argumenty. Nicméně hned první vás dokonale vyvedla z míry, přes-

Foto: David Kostelný

tože byla prostá, logická a bezpečně očekávaná — jak zněla?

LÍDA Co ti řekla?

PÁN V TALÁRU Tváří v tvář člověku, který podvakrát mocně vstoupil do vašeho osudu, vzpříčila se vám leč v hrdle. Pocítil jste dojetí, stud. Velmi něžně jste ji políbil. A dokázal říct pouze: Pojď někam, kde se dá dýchat...

Stojí stále nehnutě vedle sebe, ale na horizontu se už rozsvěcí projekce: pole za městem, zdaleka sem doléhají zvuky nočního nádraží, občas zavane vítr a po celou dobu intenzivně přede blízký transformátor.

PÁN V TALÁRU Čas! Potřeboval jste čas a klid — jen proto jste hnal taxikáře až do Zahradního Města. Měl o tom své mínění, protože když jste mu platil u meze, kde končilo město a začínala pole, zašeptal důvěrně: Mladej pane, takový teplo zase není... Ale noc byla poměrně teplá, i ta noc pomohla, neboť dík suchému větru chutnala spíš jarně; nenasákla skličující vůní listopadového tlení. A ta noc, šířka polí, mihotavá galaxie oken a hvězd, zdůvěrnělé bafání posunujících lokomotiv i jednotvárný, uklidňující tón transformátoru — to vše vám vrátilo jistotu, důvěru a sílu. Teprve pak jste začal — lhát. Líčil jste jí střízlivě, i když trochu rozechvěle, obsah rozhovoru se svou ženou, rozhovoru, který se nikdy nekonal. Dlužno však říci: vlastní vyprávění vás utvrdilo v přesvědčení, že kdyby se byl konal, musel mít právě takový průběh i výsledek. A když jste jí opakoval poslední slovo své ženy — že k rozvodu v žádném případě nesvolí — byl jste dojat a sklíčen a upřímně přesvědčen, že se vám děje křivda. — Lída mlčela, žmoulala v ruce kapesníček. Promluvila, až když jste začal být znepokojen.

LÍDA Tak to řekla?

Tak nějak...

PETR To znamená...

LÍDA To znamená, že s tím musíme počítat. *(Po pauze.)* Tak co budeme dělat, Lído?!

PETR Nic...

LÍDA To by bylo sice nejlepší, jenže...

PETR

Tu se Lída zastaví a obejme ho. Mluví vášnivě, vroucně.

LÍDA Petře, já tě mám ráda... moc! Těžko tak někoho budu mít... — Ale právě proto nechci, nemůžu chtít, abys měl bolest, nepříjemnosti, to by se všecko pošpinilo. Nikdy bych nebyla šťastná. Lído, nemysli na mě...

PETR Mlč, počkej! Petře, to ty jsi řekl, že se vezmem...

LÍDA Ano...

PETR Tak já jsem to neslyšela, víš! Prostě jsme se znova

LÍDA potkali — nic víc a nic míň!

PETR Lído!

PETR Bude to tak lepší. Všecko zůstane, jak bylo...

LÍDA hezký, čistý... Bude to lepší, viď... miláčku... mlč!

Bude... mlč...

Petr Lído! *(Je opravdově vzrušen a dojat takovou láskou.)* Lído... *(A hledá její rty a ona mu je sama nabídne.)*

17

Projekce zhasne. Na předscénu vyšla malátná Lída.

PÁN V TALÁRU Lído Matysová, myslela jste všecko doopravdy, anebo to byla pouze jedna z oněch velkomyslných nabídek, kterých jsme schopni, jen víme-li naprosto bezpečně, že nebudou přijaty?

LÍDA Neřeknu vám přesně, co jsem přitom myslela, protože tu noc vidím jako za mléčným sklem, jako

v narkóze. Ne, určitě jsem to vyslovila bez výhrad a bez přetvářky, ale současně – přiznám se – jsem nepřestala na okamžik věřit, že je to jen těžká zkouška, že všecko dopadne dobře, šťastně... I to mě utvrzovalo... nesmějte se, nejsem pověrčivá, ale někdy člověk usuzuje i ze hry náhod... Čekala jsem na Petra před kolejí, patnáct, dvacet minut a najednou mě napadlo: než napočítám do třinácti, přijde. Řekla jsem dvanáct – a objevil se na rohu ulice... Tolik dní pršelo, a zrovna tu noc ne a nad polem stála Cassiopeia – ukázal mi ji Petr ještě v Brně, při první schůzce. Pak jsme mluvili a bylo zle, ale na nádraží pískali posunovači a já si pomyslela: když písknou jen sedmkrát, vezmeme se. A pískli sedmkrát, ani víc, ani méně, vím to jistě, protože jsem napínala uši, abych slyšela, co jsem tak zoufale nechtěla slyšet. A ještě jsem si vzala do hlavy: nesmíme se rozejít, než začnou rozvážet mléko... nesmysl napohled, ale já se narodila ve městě, mě nebudili kohouti, pod okny byla mlékárna, ráno začínalo bubnováním bandasek a od té doby je pro mne mléko – nový den. Chtěla jsem se ho dočkat s Petrem a on, ačkoliv nic netušil a byl unavený a skleslý, chodil se mnou hodiny po ulicích, pozorný, něžný, a povídali jsme si, vzpomínali i mlčeli, i mlčeli o stejných věcech. Ale mlíkaři nejeli a došli jsme ke koleji, a proto musel souhlasit, že ho naposled vyprovodím já. Nenávidím loučení... ale já jsem se nechtěla loučit!!! Objevila se jeho kolej, došli jsme na roh a on mě vzal za ruce. Dostala jsem strach, žaludek mi sevřela tupá bolest, není nic horšího než utkvělá představa. Ještě minutu! Ještě vteřinu...

Na horizontu projekce: ulice před ránem, tichá, pustá. Oba jsou popelaví svou bolestí, únavou i chladem. Lída sebere všecku sílu.

LÍDA Vidíš, jak jsme se hezky prošli...

Hezky...

PETR Byla bych stejně nespala... a když se rozloučíme

LÍDA teď, bude to víc... normální, viď?

Lído... *(Přistoupí k ní, přitiskne svou tvář k její.)*

PETR Lído, ty jsi nejlepší člověk...

To ty jseš, Petře!

LÍDA Sbohem, Lído!

PETR

Stiskne jí ruce a chce rychle odejít, protože už nemá sil. Ale ona jeho ruce podrží ve svých.

Můžu tě o něco prosit? Vrať mi tu fotografii.

LÍDA Mám ji nahoře...

PETR Počkám.

LÍDA

Petr se podvolí. Odejde právě ve chvíli, kdy se blíží zvuk řachtavého auta. Lída v náhlé blaženosti zavře oči.

Mlíkaři...

LÍDA

18

Projekce zhasne. Na předscénu vchází unavený Petrus, schovávající kliče.

PÁN V TALÁRU Petrusi, vám není dobře.

PETR Je mi hůř než hrozně, myslím, že ode dneška už nejsem, čemu se říká mladý člověk. Včera, než jsem mluvil se svou ženou...

PÁN V TALÁRU Petrusi, vy jste s ní přece nemluvil.

PETR *(přetře si čelo, je mu viditelně zle)* Mám trochu horečku... osm hodin chodím s Lídou a celou tu dobu... já normálně neumím lhát – proto jsem musel uvěřit, uvěřit, že je pravda, co jí říkám... Teď jsem klidný, protože mě otupuje únava, ale až na ni vzpomenu zítra, za rok... budu asi brečet ze spaní. Nikdy jsem nechápal, jak jsem se

Foto: David Konečný

mohl tenkrát smířit s rozchodem! A přitom jsem se jí — teď — sám, dobrovolně, z vlastního rozhodnutí vzdal. Já nevím, co to bylo, prostě se mi najednou zatmělo před očima a řekl jsem tu lež. Ne — vím: dostal jsem strach. Ne o sebe! O ni! Protože by i v téhle době musela se mnou projít trestnou uličkou zloby a špíny. Je to bez logiky, ale je to tak! Lída je příliš citlivá; bojím se, že by zaplatila neúměrně mnoho. Bojím se, že by se nikdy nezbavila pocitu provinění a studu, které by poznamenal všechny naše budoucí dny... i objetí. Bojím se — a nechci to! Dělám ji bolest — aby byla šťastná. Jednají tak opravdu slaboši? Stibor dostane novou příležitost... marnou, ale pozná to aspoň sám... moje žena si ušetří trapné scény, fakulta nezažije ‚morální rozklad'... a já se prokoušu...

PÁN V TALÁRU Petrusi... je tohle pravda?

PETR Mluvíte přece s mými myšlenkami!

PÁN V TALÁRU *(usměje se smutně)* Víc než všechny lidi na světě obelháváme sami sebe, Petrusi. Můžeme přežít opovržení jiných, ale naše vlastní by nás zabilo...

PETR Nedělejte si starosti, je to mnohem horší. Já jsem znova pochopil, že co mi dala Lída, nedá mi už nikdo na světě. Nikdy nikdo na světě. Jenomže jiná cesta není. To by se musel stát zázrak — a zázraky se bohužel nedějí. — Promiňte, začíná den. Vrátím jí fotografii a půjdu spát. Chci dlouho spát... protože probuzení bude stát za pendrek... *(Udělá krok do scény a strne.)*

Na horizontu projekce: známý pokoj v kolejí. Na gauči sedí rozpačitý Vašek Král, který oblékl přes pyžamo pršák. Proti němu na židli, rovněž v plášti, Lída Petrusová. Král s ulehčením vstane. Zní Beethoven.

KRÁL Tady jseš...

PETR Buď zdráva...

PETRUSOVÁ Buď zdráv, Petře...

Pauza. Král vezme ručník a zamumlá.

KRÁL No tak já se jdu...

A šourá se předscénou pryč. Petrus se vzpamatoval.

PETR Nevěděl jsem, že... Lído, promiň na okamžik! *(Obrátí se a dohoní Krále. Říká mu tichým, naléhavým hlasem.)* Vašku, prosím tě, dole čeká Lída, mohl bys...

KRÁL Vlez mi na záda!

Jde do tuhého a on je v tom už takhle po krk. Petr se nejistě vrací.

PETR Musíš mi odpustit, ale měli jsme včera večer takovou...

PETRUSOVÁ Čeká dole?

PETR Kdo?

Petrusová mu podá fotografii, která byla opřena o lampu. Nemá to smysl. Kývne.

PETR Nevím, kdo měl zájem, aby mě předběhl. Byl bych ti nejpozději dneska...

PETRUSOVÁ Nenechávej ji čekat.

PETR Prosím?

PETRUSOVÁ Přiveď ji přece.

PETR No to nejde, je pět hodin, vrátný... *(Pod jejím pohledem sklopí hlavu.)* Snad bychom napřed měli spolu...

PETRUSOVÁ Patří k tomu stejně jako ty a já.

PETR Poslyš: kdybys přijela včera — možná. Ale v tuhle chvíli už není nejmenší důvod ke scénám.

PETRUSOVÁ Nepřijela jsem dělat scény.

PETR Tak si dej laskavě vyložit...

Vejde Lída Matysová.

LÍDA Petře, nezlob se, měla jsem strach, že ti není...

Spatří cizí ženu a zarazí se. Petrusová vstane. Jde k ní. Pauza. Pak jí zcela normálně podá ruku.

PETRUSOVÁ Petrusová. *(Mlčení.)* Posaďte se. *(Podívá se na něho i na ni.)* Co hodláte dělat?

LÍDA My? Vy přece...

PETR *(své ženě rychle)* Lído, prosil jsem tě...

PETRUSOVÁ Já se jen ptám, co chcete dělat? To musíte vědět především vy.

LÍDA Pro mne je rozhodující váš názor.

PETRUSOVÁ Můj názor? *(Sejme brýle a unaveně protírá oči.)* Pokud jde o mne, nebudu vám stát v cestě... S rozvodem samozřejmě souhlasím...

Oba na ni hledí s úžasem.

19

Projekce zhasne. Lída Petrusová vychází na předscénu a nepřestává si mnout oči.

PÁN V TALÁRU Obdivuji.

PETRUSOVÁ Co?

PÁN V TALÁRU Sebeovládání. Petrus nazval vaši hrdost nelidskou, nezní to nejlíp, ale není to nepřesné.

PETRUSOVÁ Mýlíte se. Ovládat se musí pouze ten, kdo trpí, nenávidí nebo miluje.

PÁN V TALÁRU To je váš případ.

PETRUSOVÁ *(chce oponovat, ale tu se v ní provalí potlačovaný cit; hovoří vášnivě, téměř v slzách, je to neuvěřitelné a trochu děsivé jako výbuch dávno vyhaslé sopky)* Ano! Ano! Máte pravdu! Nenávidím ji a miluju ho! Miluju ho od první minuty, ale mně bylo už... skoro třicet. Dělala jsem všechno, abych ho neztratila, abych se – je to ponižující – vyrovnala té první. A to právě byla chyba, protože člověk, který se neustále srovnává a v každém okamžiku seřizuje své city, podléhá, nutně musí podlehnout křeči. Už jsem neuměla být něžná, chladná nebo klidná, byla jsem vždycky příliš něžná, příliš chladná, příliš klidná nebo příliš rozčilená, třeba jen o kapku, ale právě o tu, kterou přetéká sklenice. Přestala jsem být normální, určitě i můj klid působil hystericky a moje hysterie... tu vidíte, tu vidíte... Já, která od mládí vyznávala svobodu, volnost při vzájemné důvěře, ztrácela jsem hlavu a trucovala jak sextánka, když se Petr vrátil o pár minut později, než slíbil. Naštěstí jsem dokázala hodně překousnout v sobě, ale i nevyslovené věty zůstávají v mozku jako nakažlivé mikroorganismy a plodí další. On je cítil a urážělo ho to a byli jsme si čím dál cizejší. Toužila jsem po něm... ale kdykoliv se pokusil o smír, viděla jsem v tom soucit a uzavřela se ještě víc. Jen proto – když mi navrhl Barmu – šla jsem na okres... Ne! Jako jsem doteď všechno popírala, abych se ospravedlnila sama před sebou, teď doznávám: jsem vinna, jsem, a nemám na něho právo... Nezáleží mi na trestu, protože si nejtěžší ukládám sama: dál půjdou bez překážky, pokud to závisí na mně!

Pán v taláru se náhle smutně zasměje.

PETRUSOVÁ Proč se smějete?

PÁN V TALÁRU Co lidem zbývá, když se jim chce plakat! *(Přestane se smát.)* Za jednu noc tolik falešných gest. A jediná Matysová má odvahu to přiznat!

PETRUSOVÁ Jaké gesto! Já ustupuji, chápete! Řekla jsem mu to... klidně a před ní...

PÁN V TALÁRU Chápu... Ona to byla taky jediná možnost, jak ho ještě získat zpátky. *(A podívá se jí zpříma do očí a ukáže přísně na další scénu.)*

Na horizontu projekce: kavárnička s nápisy na okně, venku i uvnitř ranní ruch; z rádia se line veselá hudba, Lída a Petr usedli za stůl, napjatí, mlčící. A už je tu hlaholící vrchní.

VRCHNÍ Dobrého rána pro dámu i pána, dvě kávičky do konvičky, že ano, rohlíček a máslo též by páslo, cože?

Petr se nepohne a Lída slabě kývne. Vrchní odpluje. Jejich zraky se setkají, ale on uhne. Opět je tu vrchní s nádobíčkem a štěbetá.

VRCHNÍ A máme předpověď, že se nám ochladí, že ano, takže nám pro zahřátí zbyde akorát kafe a ta lásska, cože? *(Tu si lépe všimne Lídy a také panující nálady.)* Pardon...

A decentně se vzdaluje, ometaje utěrkou sousední stoly. Petr začne míchat kávu. Tentokrát ho Lída vezme za ruku.

LÍDA Petře, co ti je?

PETR Ty se ptáš...

LÍDA Já vím ... ty jsi na tom hůř... ale Petře, ona je určitě čestná... a moudrá; jestli změnila rozhodnutí, ví proč! A je to řešení – pro nás.

PETR *(sklesle)* To si myslíš.

LÍDA Jak to?

PETR Teď je to ještě složitější! Ona bude velkomyslná, ustoupí – to má zvuk, formát, rozumíš – a tebe uštvou, ze sympatie k ní.

LÍDA Kdo?

PETR Kdo! Neznáš je?

LÍDA Kdo nemá zlou vůli, musí přiznat, že v tomhle případě máme právo. Máme právo! Co by už teda byla vzpoura proti konvenci?

Když se Petr trpce ušklíbne, Lída řekne zaraženě.

přednášíš o tom ...

LÍDA *(při té zmínce se podívá na hodinky a ulekne se)*

PETR Už mám být v kabinetu!

Jedním lokem vypije kávu. Pak, zapínaje plášť, nakloní se přes stůl.

PETR Lído, já jí nevěřím! Ničemu nevěřím. Ale v každým případě si myslím, že teď ze všeho nejvíc potřebujeme oba klid, vyspat se a znova všechno promyslet. Prosím tě o to! Sejdeme se zítra večer, ano?

Tiskne jí ruku, už stojí. Ona neodpoví, jen se dívá. Petrus sklopí oči, nechce se setkat s jejími, aby se v nich nerozplynulo jeho rozhodnutí.

PETR Lído!... buď statečná jako v noci – ať se děje, co děje! *(Ještě jí stiskne ruku a pohladí po vlasech.)* Na shledanou, Lído!

Odchází, jako by se omlouval. Stále zní veselá melodie. Lída sedí jako socha, pak se vzpamatuje, pochopí. Čemu se zdráhala uvěřit, zaplavuje teď její mozek. Do očí jí znovu vstoupí slzy. Vyskočí a uteče. Pán v taláru spěšně vykročí za ní, a když ji nezastavil, shání Vrchního.

PÁN V TALÁRU Haló! ... Haló! ... *(S překvapením zjistí, že vrchní stojí mlčky vedle něho.)*

VRCHNÍ Nechte je...

PÁN V TALÁRU Nezaplatili.

VRCHNÍ *(„platí" za ně z kapsy do tašky)* Zaplatí jindy... jen bych řek, že to bude dražší...

Projekce zhasne.

PÁN V TALÁRU Stibor Milan!

Stibor vystoupí na předscénu.

PÁN V TALÁRU Obžalovaný, rekonstrukce téměř ve všech bodech potvrzuje vaši vinu.

STIBOR Mou? Mou? Ne Petrusovu?

PÁN V TALÁRU Nechte Petruse stranou, hovoříme teď o vás. Skutečnost, že jste ho zastrašil...

STIBOR Není příznačné, že se zastrašit dal?

PÁN V TALÁRU Stibore, musíte připustit, že zde nejste proto, abyste kladl otázky. Zajímají mne pohnutky. To bylo ze msty? Chtěl jste se Matysové pomstít?

STIBOR Lidě? Proboha, proč Lidě?

Vyjde Matka.

MATKA On se ptá proč? On se ještě ptá? Málo mu ublížila? Děti, proč vám nestačí jedna jizva, proč se vrháte pro nové před očima svých matek?! Miloval ji víc než mne, přijali jsme ji do rodiny jako vlastní...

STIBOR To není pravda!

MATKA V nejmenším si nemohla stěžovat, před svatbou jsem ji dokonce sama pozvala na čaj a promluvila si s ní jako s dcerou...

STIBOR Lžeš!

MATKA Milane!

STIBOR Lžeš! Mami, ty lžeš!

MATKA Jak to se mnou mluvíš! *(Vykřikla a udeřila ho. Pak stojí náhle zaražená, skleslá.)*

STIBOR Tos neměla... mami...

PÁN V TALÁRU Mluvte, Stibore!

STIBOR *(tiše)* Přišel jsem tenkrát nečekaně domů a viděl Lídin plášť. Napadlo mě... po špičkách jsem došel k pokoji a slyšel je...

MATKA Přísahám — při všem, co je mi drahé — tlumočila jsem věrně každé slovo...

STIBOR Každé slovo! Ale tón! Slova můžou být nejlepší, ale když se jim dá jiný tón... chápete? Je rozdíl, řeknu-li *(přesně napodobí vlídnou intonaci Stiborové ze třetího obrazu)* „doufám, že se tu cítíte jako doma" — anebo jestli řeknu...

Na horizontu projekce: pokoj u Stiborů, záclona, obraz na zdi. Lída sedí u stolku a Stiborová usedá proti ní; stejně se pohybují, mluví stejný text jako ve třetím obraze — ale Stiborová se nedokáže přemoci, aby každému slovu nedávala jízlivý, otevřeně nevražlivý podtext. Je to ošklivý rozhovor, tím horší, že vedený společensky uhlazeně.

Doufám, že se tu cítíte jako doma...

MATKA Ano...

LÍDA Řekla jsem Milanovi — bude-li chtít, mohu se časem odstěhovat.

MATKA Určitě na to nepřistoupí...

LÍDA Ale přistoupí. Dvě ženské pod jednou střechou, to nikdy nedělalo dobrotu. A vy jste tu teď důležitější...

MATKA To neříkejte!

LÍDA Je to lepší, Liduško. Já ho věčně rozmazlovala, nejvyšší čas, že mě vystřídáte. Máte ho stejně ráda jako já, viďte!

MATKA Můžete být bez starosti!

Upustí talířek. Stiborová významně pokyvuje hlavou a sbírá střepy. I to Lídu uráží; pomůže jí.

LÍDA Nezlobte se.

MATKA *(s kamennou tváří)* Proč? Vždyť je to už vaše. Střepy znamenají štěstí, děvenko, a já vám ho přeju vrchovatě!

LÍDA *(pokořeně)* Děkuju vám...

Foto: David Konečný

Projekce zhasne. Stiborová pomalu dochází k Milanovi, v očích strach.

Matka — Milane...
Pán v taláru — Jaroslavo Stiborová, devětačtyřicetiletá, vdovo po odborném učiteli, rozšiřuji žalobu také na vás. Pro křivé svědectví a — spoluvinu.
Matka — Milane...
Pán v taláru — Jděte si sednout!

A ona odejde v náhlém pláči, zdrcena tím, že na ni syn ani nepohlédl.

Pán v taláru — Tímto svědectvím jste ovšem přitížil i sobě.
Stibor — Já vím...
Pán v taláru — Měl jsem vždycky dojem, že jste bral pocity Lídy Matysové na vědomí, jen pokud se shodovaly s vašimi. Pokud její radost nepramenila z vaší radosti a její obavy nebyly vašimi obavami, považoval jste je více méně za absurdní.
Stibor — Nechtěla si přece vzít mou matku, ale mne!
Pán v taláru — I o tom jste byl přesvědčen tak skálopevně, že její stanovisko bylo pro vás leda — zajímavé. Neřekl jste například nikdy „Vezmeš si mě?“, ale vždycky „Vezmi si mne!“
Stibor — Věřil jsem, že mě má ráda!
Pán v taláru — To asi měla... jistě měla. Jenomže mít rád, pane... — nic než základní fakt. Zrno. Myšlenka. Co z něho vzklíčí, co se z ní zrodí, to je otázka složitého procesu, který vyžaduje jemnost... i sílu...
Stibor — Byla taková síla! Moje láska!
Pán v taláru — Ptám se ovšem, zdali taková láska — poněkud sobecká — nepřestává být láskou.
Stibor — Jak můžete... pochybujte si o mé odvaze, talentu... ale o tom! Dokážu vám! Snadno! Nejen když se to stalo — to jsem nic nechápal, ničemu nerozuměl — ale i teď, po všem... Věděl jsem, že Petrusová přijela, a tušil, co bude. Od rána jsem na Lídu čekal u koleje...
Pán v taláru — Pršelo?
Stibor — Pršelo...

Pán v taláru natáhne ruku za portál a podá mu jeho plášť a klobouk. Stibor navlékne plášť a mluví dál, s kloboukem v ruce.

Stibor — Lída se vrátila domů až odpoledne, rozčilená, protože ji na fakultě uvítalo ledové ovzduší; dík...
Pán v taláru — *(nečekaně vybafne)* Dík komu?
Stibor — *(znejistí)* Majce a Toškovi... tam dávali vinu Lídě. Když i v menze slyšela narážku, položila příbor a odešla. A já tam stál... jediný člověk, který jí podával ruku. Lído...

Na horizontu projekce: ulice s odpoledním ruchem. Lída přichází ochromena, pohybuje se jen mechanicky. Oči má zarudlé nevyspáním a lesklé. Strojový pohled na hodinky — zvedla ruku, ale nestočila k nim zrak — a stojí před Stiborem. Tiše ho pozdraví.

Nazdar...
Lída — Čekám tu od rána.
Stibor — Proč...
Lída — Abych se zeptal teď... jak ses rozhodla.
Stibor — Co jsem se měla rozhodnout?
Lída — Lído... já ti ještě jednou nabízím: vezmi si mě!
Stibor — *(A jako by se bál její odpovědi, pokračuje — rychle, naléhavě.)* Lído, už podruhý jsi kvůli němu nešťastná; proboha, pochop to, proč si chceš zabít celej život? My jsme přece byli tak veselí spolu a budem zas! Lído, když zůstaneš se mnou, já dokážu tolik... my spolu dokážeme...
Lída — *(mírně, jako by se omlouvala)* Víš přece, že ho mám ráda...

STIBOR Stejně se na tebe vykašle!

Zasáhl ji; chtěla se usmát, ale nedokáže to.

LÍDA Ty to víš...?
STIBOR Vím to jako ty. Nebude to poprvé!
LÍDA Tenkrát jsem odešla já.
STIBOR Bojíš se přiznat sama sobě, že jenom dřív, než by to byl udělal on!
LÍDA Milane, prosím tě...
STIBOR Je to obyčejnej srab! Kdybys teď zase odjela, dal by na modlení!
LÍDA To je lež!
STIBOR Nenamlouvej si nic!
LÍDA Sbohem.

Ale zachvátil ji strach a v té chvíli v ní uzrálo náhlé rozhodnutí. Stibor to netuší, promluví s bolestnou naléhavostí.

STIBOR Lído! Nezlob se na mě! Nikdo tě nebude mít rád jako já. Proč to nemůžeš pochopit! Já pro tebe udělám všechno, všechno na světě!

Ale Lída je už daleko, nic na tom, že tu stále stojí. Mátožně zvedne ruku, jako by ho chtěla pohladit – za lásku i bolest, které není schopna utišit. Ale neodváží se. Řekne jen.

Lída Jsi hodnej... *(A jde pryč.)*

22

Projekce zhasne. Milan Stibor vyjde na předscénu, klobouk mu vypadne z ruky, shýbne se pro něj, hmatá jako slepý.

PÁN V TALÁRU Nervy!

STIBOR Hodnej... To je asi něco jako blbej! Hodný je synonymum idiota! Já jsem hodnej, ale ráda má Petruse. Logika! Logika!!
PÁN V TALÁRU Nervy!
STIBOR A že ji miluju...
PÁN V TALÁRU Já. Já.
STIBOR Že jsem ochoten zapomenout, odpustit...
PÁN V TALÁRU Nikdy to nezapomenete zdůraznit.
STIBOR Že kvůli ní nepracuju, nejím, nespím...
PÁN V TALÁRU Potřebujete Lídu proti nespavosti?
STIBOR Snad jsem... sobec a slaboch v lásce, ale nebyl jsem a nebudu kariérista!
PÁN V TALÁRU Jako kdo?
STIBOR Jako Petrus!
PÁN V TALÁRU Důkazy.
STIBOR Proč se s ní tenkrát rozešel?
PÁN V TALÁRU Proč jste se s ní tenkrát rozešel, Petrusi?

Petr vystoupí.

PETR Sama mi přece napsala...
PÁN V TALÁRU Známka na odpověď stojí šedesát haléřů.
PETR Co by to pomohlo, když odjela...
PÁN V TALÁRU Nejela na Kamčatku, ale do Prahy.
STIBOR Lidi jsou od sebe ještě dál!
PETR Ano, ale... manželé, kdežto studentská známost... čtyři roky...
PÁN V TALÁRU Mohli jste se vzít! Jistě by vás přeložili.
STIBOR Nemohli! On nemohl!
PÁN V TALÁRU Ale proč?
PETR Byl jsem stipendista... psal jsem diplom...
STIBOR Potřeboval peníze. Potřeboval byt.
PETR To není pravda!
STIBOR Je to pravda!
PÁN V TALÁRU Tak je to pravda nebo není?
PETR *(po příkladu Stibora začne zvyšovat hlas)* Není! Prostě jsem tenkrát nevěděl... Člověk poznává hodnotu věcí, když je ztrácí!
PÁN V TALÁRU Vy rád takhle poznáváte hodnotu věcí?

PETR Jak to myslíte?

PÁN V TALÁRU Jak to říkám.

STIBOR Bál se o svou kariéru!

PETR Byl jsem půl roku na brigádě! Večer co večer na schůzi, kolikrát jsem nespal, nepamatuju!

STIBOR Dovedl si vždycky spočítat, co se vyplatí. Lida byla v těch účtech pasivní položka!

PETR Ať nemluví o Lidě! Ať on nemluví o Lidě! On, který se přímo postaral, že ji teď spolu se mnou vláčejí blátem!

STIBOR Já!! Já, co s ní jedinej zůstal!

PETR Jak se to jmenuje — hodit člověka do vody, abych moh na něm předvádět první pomoc?!

Skoro se na sebe vrhnou, ale Pán v taláru vstoupí mezi ně. Křikne.

PÁN V TALÁRU Tak dost! Obžalovaní, nedělejte scény, nejste na divadle! Stibore, sedněte si! Máte dost příčin, abyste se v klidu zamýšlel nad vlastním charakterem!

Stibor odejde.

PÁN V TALÁRU A vy se taky nerozčilujte.

PETR Já se i tak považuju za člověka bez charakteru, nemusíte mít obavu!

PÁN V TALÁRU Máte ještě možnost obhájit se skutkem.

PETR *(sebere se)* Obhájím! Ale jak?!

PÁN V TALÁRU Já vám mám radit?

PETR Vžijte se do mé situace... to aby vydrželo zvíře! Tošek měl pravdu... když jsem teď viděl a slyšel svou ženu... Kdyby byla vyčítala, křičela...

PÁN V TALÁRU Zázraky se bohužel dějí.

PETR Vrátila mi Lidu. Ale za jakou cenu! Bludný kruh! Jak z něho a nikomu neublížit... A já jsem odborník na rodinné právo! To je přece k breku! Já pomáhám lidem žít... a kdo pomůže mně?

PÁN V TALÁRU Myslím, že na vás čeká soudruh Tošek.

Na horizontu projekce: Toškova kancelář. Tošek jako obvykle kreslí na okno své vzorce a rovnice, jimiž si pomáhá při formování myšlenek, i jemu je teď těžko.

TOŠEK Chtěl jste se mnou mluvit?

PETR *(se pokouší o žert)* Prosím tě, Petrusi, buďto mi tykej, nebo ti začnu vykat, anebo si můžem onikat; ale měli bychom oba stejně — jako soudruzi.

TOŠEK Tykal jsem kdysi každému, ale někteří se cítili dotčeni...

PETR Tak já ne, ujišťuju tě. Už proto, že bych rád, abys ve mně viděl kamaráda — jestli může být vůbec kamarádem kádrovák.

TOŠEK Prosím tě, soudruhu...

PETR Dobře, dohodnuto. Už s tebou mluvil děkan?

TOŠEK Ne...

PETR Docent Bečvář onemocněl. Nadlouho — žloutenka. Děkan tě chtěl požádat, abys od zítřka přednášel rodinné právo za něho.

TOŠEK Já?

PETR Máš o tom přece výbornou práci.

TOŠEK Ve velké posluchárně?

PETR Zajdi k němu a vem to, jestli můžeš — vytrhneš ho z nouze. A neboj se, je to jenom na semestr, Barma ti neuteče. Mimochodem, vím z ministerstva, že je tutová. Od léta.

Vstal. Vstává i Petrus, který si to všechno nemůže srovnat v hlavě. Tošek mu podá ruku a řekne s náhlou naléhavostí.

TOŠEK A mimochodem — co je nového v tvý věci?

PÁN V TALÁRU *(zasáhne z předscény)* Teď máte něco na jazyku, Petrusi!

PETR Ne...

PÁN V TALÁRU Ale ano. Také otázku.

PETR Ano...

PÁN V TALÁRU Smím vědět jakou?

PETR To všechno předtím... mi nabídli — proto?

PÁN V TALÁRU Tak se zeptejte.

PETR Ne... určitě... určitě to nesouvisí! A kdyby, přece nemohou očekávat, že bych já... *(Zmlkne.)*

PÁN V TALÁRU *(velmi smutně)* Aha. No prosím — navažte!

TOŠEK A mimochodem — co je nového v tvý věci?

PETR *(chvíli stojí, pak ze sebe vyrazí)* Řeknu vám zítra v poledne.

TOŠEK *(ještě jednou mu vřele stiskne ruku)* A mysli. Mysli jednou i na sebe!

23

Projekce zhasne.

PÁN V TALÁRU Tošku, pojďte sem!

TOŠEK *(vychází na předscénu)* Své svědectví jsem už podal...

PÁN V TALÁRU Neprahnu po vašem svědectví. Žaluji vás, protože jste z titulu své funkce učinil nepřípustný nátlak na asistenta Petruse, čímž se podílíte na trestných činech citovaných v úvodu.

TOŠEK Ale tak co je to za komedii...

PÁN V TALÁRU To je tragédie, pane!

TOŠEK Dobře, ale nemluvte nesmysly! Já jsem kádrovák, mimochodem, jděte to dělat za patnáct stovek měsíčně, perte se o lidi a dejte si přitom nadávat po estrádách od kdejakýho darebáka, kterej bere tři stovky za večer! Ano, jsou různý kádrováci, někteří si z toho udělali docela výnosný koryto, ale já mám staromódní názory, já jsem především komunista. Co mně vytýkáte? Že jsem nečekal, jak to skončí, a potom nerazítkoval? Ty z partaje — ty ze školy? Že jsem chtěl, aby si uvědomili povinnosti ke státu, k rodině i k sobě? Jde přece o poctivý a cenný lidi; pro ně byla ta rovnice nepřehledná, pro mne jasná. Dvaadvacetiletá

studentka s velkou erudicí, která má život před sebou a dost vůle, aby se s jedním zklamáním vyrovnala. A budoucí vědec, který musí mít dost odpovědnosti, aby v jednom hazardu neprohrál všechno, na co čeká celá naše společnost. Měl jsem je v tom nechat jen proto, že je jako člověk chápu?

PÁN V TALÁRU Obžalovaný, většina vašich myšlenek stojí mimo pochybnost a diskusi, jenomže — právě ve vašem oboru — nejlepší úmysly mohou mít ještě pořád nejhorší následky. Kádrový pracovník může být nerudný nebo třebas chodit po hlavě — to ho nekvalifikuje. Ale nesmí udělat povrchní analýzu a nesmí přehlédnout základní fakt. Vy jste ho přehlédl!

TOŠEK Jaký fakt?

PÁN V TALÁRU Budete mít oba smutné potěšení poznat jej sami.

TOŠEK Kdo oba?

PÁN V TALÁRU Vy jako člověk i vy jako komunista... jestli už existujete ve dvou osobách. Sedněte si!

Tošek odejde. Na horizontu projekce: pokoj v koleji. Stmívá se. Na gauči polo leží, polo sedí Vašek Král. Má na kolenou skripta, ale v ruce dopis, zavřenou obálku. Nerozhodně brejlí na Pána v taláru.

PÁN V TALÁRU Pokračujte! Vejde Petrus.

Vchází Petrus, ani nesvlékne plášť. Král okamžitě schová obálku a hledí usilovně do skript.

PETR Kde je Lída?

KRÁL Která...

PETR Moje žena!

KRÁL Jak můžu vědět?

PETR Má tu ještě věci?

KRÁL Už si je vzala...

Vidí, že se Petrus podíval na hodinky a obrátil ke dveřím.

Král Kam jdeš?
Petr *(zastaví se)* Já nevím.
Král Ta Lída... teda tvoje žena... je obrovská ženská...!
Petr Říkala něco?
Král To ne... ale chovala se teda obrovsky...
Petr *(náhle se rozhodne)* Snad ji ještě chytím!
Král Proč?
Petr Já nevím... snad bych se měl... omluvit nebo aspoň poděkovat nebo... já nevím...
Král V kolik jí to jede?
Petr Devatenáct pět.
Král *(popožene ho)* To máš nejvyšší čas...
Petr *(podívá se na hodinky a pospíchá)* Sbohem.
Král Těbůh...
Pán v taláru Králi, nezapomněl jste na něco?

24

Projekce zhasne. Král se přišourá na předscénu i se svými skripty. Nemluví, hučí.

Král Já nevím...
Pán v taláru Neměl jste mu něco vyřídit? Od Matysové?
Král To neměl...
Pán v taláru Nebo odevzdat?
Král Odevzdat jo...
Pán v taláru Obálku?

Král ji beze slova vytáhne ze skript.

Pán v taláru Víte, co v ní je?
Král To, prosím, nevím...
Pán v taláru A tušíte?
Král Myslím, že jo.
Pán v taláru Co?

Král Prořekla se, že jede pryč. Asi mu to tam pálí, že...
Pán v taláru *(se rozčílí)* Václave Králi, vy, který jste neměl dost odvahy povědět svůj názor příteli, ačkoliv jste nesouhlasil, který jste mu dokonce ze zbabělosti napomáhal, kde se ve vás vzala ta drzost, ta drzost nevyplnit úkol svěřený vám s takovou naléhavostí Lídou Matysovou. Obžalovaný, ano, obžalovaný! Nemáte-li páteř, měl jste mít minimálně rozum! Sedněte si a obdivujte své dílo až do konce!
Král Ale já jsem se pak přestěhoval...
Pán v taláru *(neovládne se už a téměř zařve)* Sedněte si!

Na horizontu projekce: pokoj v koleji Lídy Matysové. Lída, už oblečená, s [illegible] když vstoupí Majka, která se zřejmě vrací z přednášky. Ustrne.

Majka Co to děláš? – Kam jedeš?
Lída Domů.
Majka Zbláznila ses?
Lída Ne.

Je naprosto klidná, tak klidná, jak klidné jsou sopky, spalující se neviditelným žárem.

Majka Tak mi vysvětli...
Lída *(s hořkou ironií)* Nebudu kazit pověst fakulty... Nebudu vás urážet svou přítomností... a jemu nebudu ztěžovat pozici...
Majka Lído, neblázni! Zamotáš to ještě víc. Kdo ti co nakukal? No musela's přece počítat, že ti nebudem aplaudovat, ale tohle? To je řešení – zamonit a utýct?
Lída Neutíkám. Chci si odpočinout.
Majka A – on?
Lída Uklidní se taky, dá do pořádku své věci...
Majka A co dál? Nechá tě toho, nebo to začne zas?

LÍDA *(zvedne kufr)* Napsala jsem mu. Dohodnem se teď na nádraží.

MAJKA *(zastoupí jí naposled cestu)* Lído, to je šílenství! Tak toho nechte hned a nemusíš nikam jezdit! – Lído, já byla přece tvoje nejlepší kamarádka, víš to!

Lída kývne.

MAJKA Záleželo ti na tom?

Lída kývne.

MAJKA Ale jestli uděláš tohle – tak jsi mě strašlivě zklamala!

Lída smutně kývne potřetí a jde. Majka vykřikne.

MAJKA A škola! Zkoušky!

Lída jen těžce pokrčí rameny a pokračuje v chůzi k předscéně. Majka zahlédne zkoumavý pohled Pána v taláru a zdrceně se brání.

MAJKA Jak může člověk jen tak... pro nic za nic...

PÁN V TALÁRU *(výsměšně)* Jste žena!

A jde vstříc Lídě, vezme její kufr a dokonce jí utěšlivě položí ruku kolem ramen, zapomínaje pro tu chvíli zcela na své poslání.

25

Projekce zhasla. Kdesi daleko odbíjejí hodiny hlubokým hlasem čtvrtí a půlky. Pán v taláru se vzpamatuje, odkašle a je veta po jeho účastné přívětivosti.

PÁN V TALÁRU Matysová, nedojímejte se! Není vám dobře duševně ani fyzicky – chápu, včerejší noc a dnešní den – ale koneckonců nejste svedená oběť, nýbrž svéprávný občan, a k tomu skutečně na prahu života. Je-li vám hůř – to musíte cítit – než stačíte v tomto stavu unést, jděte k někomu, dýchejte zhluboka nebo počítejte do tisíce, co já vím, ale rozhodně mobilizujte všechny síly na obranu před sebou samou. Tisíckrát horší než zuřivý hněv či bezedné hoře jsou vteřiny závratné skepse, Matysová, protože udeří zákeřně, rozvracejí ochranný krunýř přirozených zábran i nadějí a vydávají člověka na milost nemilost první myšlence – buď si dobrá, buď si zlá! Tak na to pozor, Matysová!

LÍDA Vy máte o mne strach? Někdo má o mne strach! Strach o mě nebo strach z nepříjemností? Ne, rozumím vám... ale – není čeho se bát! Není čeho se bát! Od rána si to říkám. Copak jsem nikdy v životě nepřežila těžkou chvíli? Zemřela mi matka, odešel Petr... Znám přece jako každý rána, kdy člověk, omámený snem, blaženě otevře oči do slunce a modra, aby si v příští vteřině, kdy sen vyprchá, uvědomil svou nemoc, bolest, zoufalství – a za oknem je najednou rudá koule v cárech mraků. To ošklivý probuzení se opakuje desetkrát, stokrát za sebou – a jednoho dne zůstane modro modrem a slunce se v něm kutálí jako veselý dětský míč až do večera a pak zas a zas... Já věřím! Věřím, že tak bude zítra, a když ne zítra, za týden. Ona ho nemá ráda. Já ano. On má rád mě. Vím! Co je tu složitýho, co by mě mohlo děsit? Všechno je v pořádku! *(Usměje se při vzpomínce.)* Všechno je v nejlepším nepořádku...

PÁN V TALÁRU Doufám, že máte pravdu, ale rozhodně nepodceňujte...

LÍDA Petr určitě přijde k vlaku. Možná, že mě už hledá...

Zvedne kufr. Na horizontu projekce: nádraží. Večer. Hlasy, údery do kol, sykot, někde daleko

Foto: David Kosečký

přejíždí lokomotiva. V popředí plošina posledního vagonu dlouhého vlaku, jehož začátek ani v projekci nedohlédneme. Dunivě chrapti reproduktor v sále.

HLAS ... Pardubice, Choceň, Česká Třebová, Svitavy, Brno, Bratislava, Nové Zámky, pravidelný odjezd devatenáct pět, připraven k odjezdu na třetím nástupišti, dvanáctá kolej.

Lída dala kufr do vagonu, vrátí se na plošinu a na schůdky.

PÁN V TALÁRU Nic?
LÍDA Ještě zbývá třináct minut, určitě přijde.
PÁN V TALÁRU Co když dopis nedostal?
LÍDA Musel. Jeho přítel mi dal slovo. *(Nad hlavou jí blikne žárovka.)*
PÁN V TALÁRU Blikají vám žárovky.

Lída vyhlíží po nástupišti.

PÁN V TALÁRU Kontakty asi...

Kdesi pískne posunovač.

LÍDA Než písknou posedmé, přijde. Uvidíte! Ještě šestkrát písknou a bude tu!
PÁN V TALÁRU Jet v noci potmě... Měli by vám to spravit! *(Zarazí se.)* To je opravdu hrozné, jaké nesmysly plácají lidi při loučení. Už vás chápu, proč tak z duše nenávidíte...
Lída Fotografie!
Pán v taláru Co?
Lída Fotografii mi nevrátil!
Pán v taláru Třeba vám ji přinese...
Lída Proč by ji nosil! Nechal si ji! Nechápete?

Dvojí zapískání.

LÍDA Dva, tři. Ještě čtyřikrát. To je zvláštní... Před čtyřmi roky v Brně jsem stála zrovna takhle — v posledním voze. Přišel taky těsně před odjezdem. Smáli jsme se, žertovali... ale teď se mi teprve přiznal, že šel potom ještě kilometr po trati a ze smutku se opil!

Hvizd.

Čtyři.
LÍDA Poslyšte, Matysová, kdyby se přece jenom stalo
PÁN V TALÁRU a on nepřišel...
Přijde!
LÍDA Nebo kdyby přišel a přesto... to třeba nedopadlo
PÁN V TALÁRU docela tak...
LÍDA *(vůbec ho nevnímá, zaposlouchána a zahleděna do nádraží, nové zapísknutí)* Pět... let od toho večera v Beskydech. Devatenáctý únor byl ten den... víte, který myslím... já si pamatuju každý datum, každou maličkůstku...
PÁN V TALÁRU Právě proto, že jste až nezdravě citlivá, musíte si uvědomit...
LÍDA Musíte si uvědomit...

Hvizd. Mluví rychleji, aby stačila dopovědět, než přijde Petr.

LÍDA Šest... musíte si uvědomit, že nás už svazuje tisíc věcí, myšlenek a společných prožitků, ve kterých jsme se i přes ty čtyři roky potkávali jako... kořeny stromů, co je rozdělila cesta. Vždyť se známe sedm let, sedm let, to je třetina života, každý třetí den od narození do dneška jsem vlastně byla s ním, to není málo, viďte, sedm let... sedm...

Hvizd. Lída seběhne se schodů. Stojí.

HLAS Rychlovlak Praha, Kolín, Pardubice, Choceň, Česká Třebová, Svitavy, Brno, Bratislava, Nové

Foto: David Konečný

Zámky, pravidelný odjezd devatenáct pět, odjede z dvanácté koleje.

Tu Lída ochabne a pomalu se vrací na plošinu.

PÁN V TALÁRU Lído, vážné slovo. Pověra je pověra. Život...

Tehdy se ozve Petrův hlas.

PETR Lído...

Lída zvedne hlavu, šťastně.

LÍDA Přišel!

Ale hned se přitiskne ke stěně, protože na konec nástupiště přichází rozčilený Petr s Lídou Petrusovou.

PETR Lído, takhle se přece nemůžeme rozejít!
PETRUSOVÁ *(náhle se zastaví a rychle vytahuje z kabelky papíry)* Málem bych zapomněla, vezu ti doklady, budeš je potřebovat.
PETR *(použije posledního argumentu)* Je to přece i tvoje vina!
PETRUSOVÁ *(sejme brýle, protírá oči)* Jistě.
PETR Prosím tě, nemluv tak! Rozumíš lidem, rozuměj i mně! Já se netrápím o nic míň, vždyť jsi byla čtyři roky... můj nejbližší člověk... a teď jsem tě znovu poznal. Nedělej ukvapené závěry!
PETRUSOVÁ *(smutně se usměje)* Závěry, Petře, děláš ty!
PETR *(zoufale potřásá hlavou, protože prostě nesnese pomyšlení, že zavinil její trápení)* Někde byla chyba – ale kde? Kde, Lído?
PETRUSOVÁ *(odvrátila tvář)* Třeba že mi taky není dvaadvacet... a že se neumím tak smát, jak ty to potřebuješ...
PETR Proboha, tohle neříkej, to je šílený...!

Ozve se bouchání dveří a hlas.

HLAS Nastupte si!
PETRUSOVÁ Sbohem.
PETR *(zachytí ji, pokouší se ji obrátit k sobě)* Lído! Mám jet s tebou?!
PETRUSOVÁ *(chraptivě)* Máš přednášku...
PETR Tak přijedu po ni, ano? Určitě přijedu! *(Tiskne jí papíry zpátky do ruky.)* Nedávej mi to! Měj rozum. Prosím tě pěkně! Nežijeme přece ve středověku; třeba to byl všecko omyl! Třeba byl!

Vteřina. Pak Petrusová přijme listiny.

PETRUSOVÁ Sbohem, Petře!

Odejde. Bouchání dveří, hvizd. V té chvíli spatří Petrus za sklem dveří tvář Lídy Matysové.

PETR Lído...

Současně řinknou nárazníky. Projekce se rozmaže, vlak se dal do pohybu. Stále rychleji duní kola. Otřesy se na okamžik rozsvítilo světlo na plošině. Bledá Lída Matysová se bezvládně opírá o dveře; někde musí být otevřené okno, protože jí vítr cuchá vlasy, ona je v rozhaleném kabátě, jen lehký šátek jí splývá a vlaje na šíji.

PÁN V TALÁRU *(úzkostně)* Matysová... nenastydněte se! Na co myslíte, Matysová!

Žárovka zhasne a z dunění kol vyplyne vřava známých hlasů.

PETRŮV Přijď, máme snad na co vzpomínat!
STIBORŮV Řekla jsi, že mě máš ráda...
PETRŮV Litуješ?
STIBORŮV Opakuju ti znova... nebudu se na nic ptát!
TOŠKŮV Uvědomujete si, jak velice mu zkomplikujete život?
MATKY Střepy znamenají štěstí, děvenko!

Foto: David Korecký

PETRŮV Zůstanem spolu... a ty budeš chtít, viď!
MAJČIN Manželství rozbíjet nebudu!
PETRŮV Co budem dělat, Lído...
PETRUSOVÉ Pokud jde o mne, nebudu vám stát v cestě.

Opět zasvítila žárovka. Lída se přimkla ke dveřím, chladí rozpálené čelo o skleněnou výplň.

PÁN V TALÁRU Matysová!

Lída mimoděk stáhla šátek a svírá ho křečovitě v ruce. A zase je tma a kola duní a proud hlasů pokračuje.

PETRŮV Potřebujeme se vyspat a znova všecko promyslet...
STIBORŮV Stejně se na tebe vykašle!
LÍDA *(vykřikne)* To je lež!

A Petrův hlas opakuje ta poslední slova.

PETRŮV Třeba to byl všecko omyl!

Blikne světlo. Lída třeští oči do tmy za oknem. Snad je jí náhle mdlo, hledá kliku, jako by se chtěla přidržet.

PÁN V TALÁRU *(výstražně vykřikne)* Lído!

Světlo zhasne.

LÍDA Petře!

Vzlyk. Vítr. Světla zahoří. Skřípou otevřené dveře, do nichž naráží vítr. Na kovové tyči uvízl a vlaje šátek. Plošina je prázdná. Vřiská píšťala. Nesnesitelně burácí vlak.

Projekce je okamžitě vystřídána jinou: čelo vysoké místnosti. Velká posluchárna univerzity. Vychází přepadlý Petrus, položí na řečnický stolek desky s přednáškou, ale ještě poodstoupí, aby si zapálil cigaretu. Tak spatří Pána v taláru, který se dosud vyčerpaně opírá o portál.

PETR *(tiše)* Dobré jitro...
PÁN V TALÁRU *(kývne: není dosud mocen slova)*
PETR *(se trpce usměje)* Dobré jitro... jak si lidi zvykli na konvenci... Nejhorší ráno po nejhorší noci, jakou jsem kdy prožil. Víte už? Lída odjela.
PÁN V TALÁRU *(udiveně)* Odjela...?
PETR Ten mizera Král mi zapomněl dát její dopis. Jela stejným vlakem jako Lída... jako moje žena...
PÁN V TALÁRU *(bezbarvě)* Co jí zbývalo...
PETR Pochopte! Má žena byla rozčilená, chtěl jsem ji nějak uklidnit... jsme lidi, ne? Kdybych byl tušil, že Lída odjíždí...
PÁN V TALÁRU *(smutně)* Dal byste na modlení?
PETR Prosím?
PÁN V TALÁRU Nic, nic...
PETR A já mám teď přednášet.
PÁN V TALÁRU Vy něco snesete...
PETR Musím! Ostatně hlavní je v životě práce ... myslím, že se tím budu v nejbližší budoucnosti řídit. Lidi kašlou na moje problémy, lidi čekají na mou práci. Proč je mám zklamat?
PÁN V TALÁRU Tak, tak...
PETR *(pohlédne na hodinky)* Už je čas... Dneska mi nikdo neřekne – levou nohou!
PÁN V TALÁRU Už ne...
PETR *(tipne cigaretu)* Nevadí, prokoušu se! Jinak bych se musel stydět sám před sebou!

Podařilo se mu pevně, sebevědomě dojít k řečništi; lehce se ukloní. Uvítá ho sporý potlesk, je

tím trochu překvapen, na okamžik zkoumavě přelétne očima sál.

PÁN V TALÁRU Čekal jste bouřlivější uvítání?

PETR Málo mne ještě znají.

PÁN V TALÁRU Málo...

PETR *(už zase klidný, soustředěný, vyrovnaný, narovná si mechanicky kravatu. Ruka mu ustrne, když si vzpomene, že tak nedávno skrytě zdravil Lídu. Ale pak pohyb navykle zakončí)* Budu... *(musí si odkašlat)* budu přednášet místo docenta Bečváře.

Zavlnění v auditoriu, ale okamžitě klid. Petr vyjme z desek listy papíru. Drží je v ruce, ale spíš pro forma, než aby do nich hodlal nahlížet.

PETR Dobu, kterou prožíváme, je možno s jistou nepřesností nazvat novým obrozením. Obrozením o to hlubším a konkrétnějším, že zasahuje nejširší společenské vrstvy. Nové ekonomické vztahy našly svůj přirozený odraz v novém vztahu mezi lidmi. Můžeme dnes už konstatovat, že vytvořily novou morálku.

V hledišti se zvedne lehký šum. Petr ho zaregistruje, ale nevěnuje mu pozornost.

PETR Ničím nelze měřit její kvalitu tak přesně, jako srovnáním s nedávnou minulostí, třeba na osudu žen. Není přece tak dávno doba, kdy žena, živoucí člověk s živoucím srdcem, nebyla v podstatě než zbožím, předmětem nabídky a poptávky.

Šum roste a ozve se klapnutí křesla, jednou, dvakrát. Petr zvedne hlavu, podívá se nerozhodně do sálu a pak na Pána v taláru.

PÁN V TALÁRU *(neodtrhuje z něho oči)* Někdo přinesl nějakou zprávu...

PETR *(nechápe, ale rozhodne se pokračovat, zvýší hlas)* Naše společnost rozhodla, že základem a měřítkem vztahů mezi mužem a ženou musí být jedině láska. Stojíme a budeme stát po boku každé vzpoury proti minulosti...

Šum už přerostl v hluk. Stále častěji klapou křesla. Petr se obrátí k Pánu v taláru s dětským úžasem.

PETR Odcházejí...

Pán v taláru pokrčí rameny. Petr se naposled pokusí pokračovat. Zrudl. Koktá.

PETR Pokusím se... pokusím se analyzovat, v čem se ještě dnes projevují buržoazní přežitky...

Tu kdosi hvízdne. Rozpoutá se vřava hlasů, z níž nezřetelně vyplouvají útržky vět.

HLASY ... má právo mluvit?
... Svinstvo!
... člověk pohledává!
... Matysovou!

Na Petra dopadne zmačkaný papír, za ním další a nové.

HLASY Ven!
... si ještě troufá...
Zabil Matysovou!

PETR *(křičí do sálu)* Co to má znamenat! Jaké je to chování! Co je to za člověka, kdo si osobuje právo pořádat divadlo z cizích osudů! Kdo necítí povinnost pochopit je aspoň z tisíciny jako svoje!

PÁN V TALÁRU *(chmurně až skoro slavnostně)* Kdo dovolí, aby pokřik diváků přehlušil vlastní svědomí a srdce!

PETR *(už nejen proti sálu, i proti němu)* Co je komu... Lída Matysová...

PÁN V TALÁRU *(pokročí konečně od portálu)* Lída Matysová je mrtva, Petrusi!

Petrus zpocenýma rukama křečovitě mačká přednášku.

27

Projekce zhasne. Světlo na celé scéně. Po obou stranách stojí lavice, tentokrát dvě, a v nich všichni obžalovaní. Jen Petrusovo místo je volné a Lídino. Na něm leží bílá kytice, velmi podobná té dávné, svatební.

PÁN V TALÁRU Sedněte si, obžalovaný!

Petrus mechanicky uposlechne a zhrouceně hledí před sebe. Pán v taláru projde kolem lavic a prohlédne si lidi, zdrcené, vysílené, neschopné slova. U kytice se zastaví.

PÁN V TALÁRU Obžalovaní! Nehodláme znovu rozebírat vaše protispolečenské činy, jejichž motivy i kvality vyšly při líčení najevo způsobem zcela průkazným.

V tu chvíli jako když píchne do vosího hnízda. Všichni najednou zaprotestují. Majka a Tošek vstanou, Stiborová mluví přes hlavu svého syna, který se jí po několika výkřicích sesul na rameno, blekotá Král a také Petrusová, do sebe uzavřená, řekne několik tichých slov. Všichni v podstatě totéž, co budou za chvíli opakovat. Pán v taláru je velitelsky zarazí.

PÁN V TALÁRU Ticho!! Zbývají nám tedy do úplného konce pou-

ze tři věci. Předně: přeje si někdo z vás poslední slovo? Teď máte možnost, Králi!

KRÁL Ne, já jsem se přestěhoval...

Pán v taláru pokyne jednomu po druhém.

TOŠEK Je to strašný! Ale kdybych musel předpokládat, že každý spáchá sebevraždu, tak nesmím říct nikomu jedno slovo!

STIBOR Já jsem jí odpustil... já jsem jí nabízel...

MAJKA To máme kvůli každé takové lásce skákat pod vlak?

MATKA Já to všecko říkala hned, jenom pro všechno na světě skončete! Milan musí k lékaři! Milan je u konce svých sil.

PETRUSOVÁ *(s přemáháním)* Proč to udělala? Jaké měla právo? Tím zabila všecko...

Pán v taláru se tázavě obrátí k Petrusovi.

PÁN V TALÁRU A vy, Petrusi?

PETR *(vstane, zničený, rozvrácený, ale musí vyslovit svou mučivou myšlenku)* Já vím... já všecko vím, ale... nezlobte se... Kdyby... kdyby Lída... kdyby Lída nezemřela... to všechno by se jevilo... docela jinak... Nechci tím zmenšovat... svou vinu, ale... teprve její smrt...

MAJKA Takových případů jsou přece tisíce!

PÁN V TALÁRU Právě proto se tím zabýváme!

PETR Teprve její smrt dala všemu... děsivý význam... udělala zpětně i z nepatrných omylů a chyb... zločiny... teprve její smrt!

Čím déle mluví, tím vřeleji s ním ostatní souhlasí.

PÁN V TALÁRU To je skutečnost, která Matysové velice přitěžuje. V té souvislosti právě vyvstává druhý z problémů, který zbývá vyřešit. Pojďte sem, Petrusi.

Foto: David Kaněčný

Petrus vystoupí na střed scény.

PÁN V TALÁRU Je třicátý první říjen, den, kdy se začalo poslední dějství vašeho příběhu. Jak skončilo, už víte. Jde nám nyní o to, abyste rekonstruovali své večerní setkání právě s tímto vědomím. *(Nespokojeně pohlédne za scénu.)* Matysová! Ten případ se vás týká až do konce.

Lída Matysová vyjde v rozepjatém plášti, tak jak jsme ji naposled viděli na nádraží. Vzrušení. Všichni jsou pobouřeni.

PETRUSOVÁ Poslyšte! To je...

PÁN V TALÁRU To není metafyzika, vážení, to je logický myšlenkový pochod, to dělá ve skutečnosti každý z vás, že se vrací po řetězu událostí zpět k jejich výchozímu bodu a představuje si při tom, co by dělal, kdyby znal důsledky. Prosím!

Na horizontu projekce: znovu je tu večer na Václavském náměstí s kakofonií tramvají, aut a hlasů. Oba dva odříkávají text bojácně, jako ochotníci při čtené zkoušce. Ale zatímco Petrovi to zůstává, Lída je slovo od slova přirozenější a přesvědčenější.

PETR Lído!

LÍDA Petře!

PETR Přijel jsem...

LÍDA Já vím. Předevčírem jsem četla na vývěsce tvoje jméno...

PETR Ještě ti něco řeklo?

LÍDA Já mám dobrou paměť na jména... Odkdy nosíš klobouk?

PETR Od ty doby, co mi ho neházíš do vody... Ty jsi vyrostla...

LÍDA Co jsem měla celou tu dobu dělat?

PETR Lído, máš čas?

Kdy?

LÍDA Teď.

PETR Ne... Mám něco...

LÍDA Lído! Je to opravdu tak nutný? Anebo nemůžeš to

PETR vyřídit dřív? Počkal bych na tebe... třeba u Muzea — já jsem venkovan — a šli bychom někam na večeři nebo na víno...

K čemu to?

LÍDA Máme snad na co vzpomínat.

PETR A na co zapomenout.

LÍDA S odstupem let zůstává v lidech obyčejně nejpod-

PETR statnější. A nejpodstatnější znamená v našem případě to nejlepší, nemyslíš?

Nemá to cenu...

LÍDA Ty... už jseš cizí člověk, Lído?

PETR To ne...

LÍDA Tak přijď...!

PETR *(po pauze, kdy jsou všichni vzrušeni jejím zaváháním)* Přijdu...

LÍDA *(křečovitě, s přemáháním)* Určitě?

PETR Možná! *(Ale řekla to nedvojsmyslně jako „ano".)*

LÍDA

PÁN V TALÁRU Stop!

Projekce zhasne. Reptání v lavicích.

PÁN V TALÁRU *(utiší jej a obrátí se k Lídě)* Klid! — Matysová, vy jste neporozuměla. Nemáte papouškovat daný text, máte se zahledět na tu osudnou scénu dnešníma očima... *(uvědomí si realitu)* tedy z hlediska svých posledních pocitů, chápete?

LÍDA *(unaveně)* Ano.

PÁN V TALÁRU Ještě jednou!

Na horizontu projekce: tatáž. Petrus opravdu vidí věci pod vlivem dovršené tragédie. Říká své pozvání zoufale, nešťastně, přímo sugeruje, aby odmítla. A Lída odpovídá mdle, s přestávkami, jako by prožívala těžký vnitřní boj.

Foto: Pavel Kaněčný

PETR Počkal bych na tebe... šli bychom někam na večeři nebo na víno...

LÍDA K čemu to, Petře...

PETR Máme snad na co vzpomínat...

LÍDA *(bolestně)* A na co zapomenout, Petře!

PETR S odstupem let zůstává v lidech to nejpodstatnější...

LÍDA Nemá to cenu, Petře...

PETR Ty... už jseš cizí člověk, Lído...?

To řekl bojácně. Ona zašeptá.

LÍDA To ne...

PETR *(skoro neslyšitelně)* Tak přijď...

Pauza. Osoby v lavicích se nakloní kupředu.

LÍDA Přijdu!

Zmatek. Vstávají. Volají na ni.

STIBOR Lído!

MAJKA Lído, měj rozum!

PÁN V TALÁRU Matysová!

PETR *(zoufale)* Určitě?

LÍDA Určitě!!

Je ticho, nikdo z nich se nepohne. Pán v taláru dojde k Lídě a vezme ji za ruku.

PÁN V TALÁRU Lído, víš přece...

LÍDA Vím...

PÁN V TALÁRU Tak proč? ...

LÍDA *(bezmocně k němu zvedne hlavu)* Já ho mám ráda...!

PÁN V TALÁRU *(pomalu zvedne hlavu a pohlédne na ostatní)* Přeje si teď někdo slovo?

Mlčení.

PÁN V TALÁRU *(po pauze)* Lído Matysová, zprošťuji tě obžaloby. Jsi volná.

A Lída pomalu odejde. Projekce zhasne. Rozžehnou se světla v sále. Obžalovaní stojí.

TOŠEK *(přeruší konečně mlčení)* A my...?

PÁN V TALÁRU Petře Petrusi, vy jste odborník. Znáte zákon, podle kterého můžete být potrestáni?

PETR *(hluše)* Ne...

PÁN V TALÁRU *(pomalu svléká talár a pomalu ho pokládá na židli)* Já také ne.

Zvolna od nich odchází.

PETRUSOVÁ A kdo nás bude soudit...

PÁN BEZ TALÁRU *(pomalu, velmi pomalu ukáže rukou na jednoho každého z nich a pak na všechny v sále)* Pokud mohou!

A odejde, kudy přišel. A když se znovu rozžehnou světla, je na scéně pouze Lídina bílá kytice.

GONG
TMA

Hrdinka hry Taková láska, studentka práv Lída Matysová, potká v předvečer svého sňatku s Milanem Stiborem nového docenta rodinného práva Petra Petruse, kterého před několika lety milovala a on si nečekaně vzal svou starou známost. Obouvtí. Vzniklý společenský skandál bobtná zásluhou příbuzných, přátel i funkcionářů fakulty obviňujících především Lídu, že jej vyvolala sobeckým porušením etických norem. Petrus tlak neustojí, svou lásku znovu opouští a vrací se k ženě, aby si nezničil kariéru. Lída vypadne z vlaku – nejspíš sebevražda. Až pak začíná jevištní proces: Případ vyšetřuje a rekonstruuje jakýsi pán v taláru, který klade aktérům dramatu nepříjemné otázky, „jaké by jim kladl divák, kdyby mohl" a je nadán schopnosti nechat je klíčové situace zopakovat, aby se mohli případně rozhodnout jinak. Dává proto také dvěma hlavním postavám možnost prožít své náhodné setkání po letech na samém konci hry znovu, tentokrát s plným vědomím jeho důsledků: povolává k výslechu i mrtvou Lídu.

Vlastní archiv usvědčuje aurora, a to nikdy nepopíral, že role byla napsána z obdivu a hluboké přízně k okouzlující mladé ženě a skvělé herečce tehdejšího Realistického divadla Zdeňka Nejedlého v Praze, dnes Švandova, Janě Dítětové. Společná práce a dávné přátelství rodin – její muž herec Josef Vinklář byl taky dismanovec – způsobily, že přízeň náhle přerostla v silný vztah. Jaká nespravedlnost osudu, že té inteligentní, mimořádně nadané bytosti připraví daleko před vrcholem života tak smutný a těžký konec nemoc, jen krátce se potěší z občanské svobody. Vzdálena schopnosti fantastů, mezi něž tehdy patřili i okouzlený dramatik, vžívat se do svých představ, až se stanou zraňující skutečností, odmítla v kritickém okamžiku vyhodit do vzduchu nejen svůj život, ale i život jeho a všech lidí, kteří k nim těsně patřili. O málo později to už bez konkrétní příčiny udělá doma on sám... Pravda je, že bez ní by Taková láska nevznikla, stejně jako později Ubohý vrah bez Jiřího Adamíry a Král Colas bez Valtra Tauba. Ona si alespoň jako jediná z nich svou klíčovou roli zahrála.

Taková láska patří k několika málo hrám, které vznikly v jednom prudkém tahu, jako by se zastavil čas. Jsou všechny stále živé na rozdíl od jiných, na nichž si dramatik ‚dával záležet' měsíce i roky, a proto jsou možná cítit potem. Stále je s ním čtvrtek 24. ledna 1957, sedmý den psacího maratonu, když z okna svého pokoje křikl na Annu, venčící v zasněženém dobřišském parku děti – Ona skočila z vlaku! sám zaskočen nečekaným koncem, který mu až teď ozřejmil smysl už před týdnem napsaného začátku. Teprve v únoru odevzdáno Realistickému divadlu, už v říjnu premiéra – ať mladý dramatik v příštím století zkusí, aby si za tu dobu direkce s dramaturgií jeho hru aspoň přečetly!

Zato zcela souhlasí postřeh kritika, že autor „ve skutečnosti patrně byl hned několika postavami Takové lásky najednou" a že z něho pochází jak principiálnost Lídy, tak nerozhodnost Petruse, vždyť mezi těmi póly se v tě době osobně zmítal. Právě to v něm pak už nikdy nepřestane vyvolávat při psaní stav nejvyššího napětí, s každou replikou bude opětovně vstupovat do celé postavy, do její biografie, její filozofie i jejího slovníku. Stane se mu často, že ho ovládne pocit turbulentního dnes, kdy ho doslova vyždímala náročná společnost, než si uvědomí, že byl celý den sám.

Hra převzatá hned mnoha českými divadly se měla těšit přízni i osudu. Aniž měl autor zahraničního agenta, vlámala se na jeviště dalších zemí jaksi vlastní vahou. Tamtamy překladatelů rychle oznámily divadlům, že jde o text zřetelně se odlišující od kusů ochromených ideologickým balastem. Po prvním zahraničním uvedení v Drážďanech, které zařídí svým překladem žena pražského Pána v taláru Valtra Tauba, Lucie zvaná Lux, se brzy objeví na repertoáru skoro všech scén Německé demokratické republiky, kde vyvolá v tisku úpornou rozepři o právu socialistického člověka-budovatele na sebevraždu. Záhy se přelije i do Maďarska, Polska a především do SSSR, tam povede až do konce století žebříček nejhranějších her; uvede ji přes šest set profesionálních i amatérských scén. SSSR však ještě nebude účasten v bernské konvenci, takže tantiémy veškeré žádné; o dvacet let později by byl autor milionář. Osud ho odmění jinak: o senzačním ohlasu se dozví čerstvý hledač her z ‚Východu', které by obstály na scénách západního

Foto: David Konečný

Německa, Eric Spiess, dramatikův příští anděl strážný, který v dalších dvaceti letech doprovodí jeho dramatické texty na všechny kontinenty.

Dodatkem k metafyzice: Někdy kolem roku 1960 přijede autor v létě do Moskvy na dvě premiéry Lásky v Divadle Lomonosovy univerzity a Divadle Stanislavského-Dančenka. Při procházce nedělním městem narazí na třetí: do budovy slavného Malého divadla s ní přijel prázdninově hostovat oblastní soubor ze Stalingradu. Právě budou zvonit k odpolednímu představení a on si ze zvědavosti koupí vstupenku. Brzy se v něm začne zvedat podezření, až nabude jistoty: Lida Matysová v rozporu s předlohou nezemřela. Fiktivní proces o sebevraždě koná s ‚živolou'! SSSR nebude v mezinárodní konvenci i proto, aby se smělo dělat s texty vše, co se ideologicky hodí. Vůči respektovanému bratrskému Československu však platilo v tomhle ohledu pravidlo slušnosti. Autor proto po představení požádá u jevištního vchodu o vpuštění k herečům a vyděsí je jako duch Hamletova otce. Plni studu mu překotně vysvětlí, že hráli původní verzi až do chvíle, kdy před zájezdem navštívil představení stranický sekretář pro kulturu a rozhodl: Stalingradci se v Moskvě nezesměšní hrou, ve které mrtvola mluví! V Československu už sílily výhonky reformy. Host užasne, že si tu něco takového mohou nechat líbit v době chruščovovského takzvaného Tání, kdy vyšel i první otřesný román Solženicyna, Jeden den Ivana Děnisoviče. Ve tři ráno ho pak v hotelu Ukrajina probudí telefon. Petr Petrus od Volhy mu nadšeně oznámí, že právě skončila společná schůze komunistů i komsomolců, která statečně odhlasovala a sdělila i do rodného Stalingradu usnesení, že soudružka Matysová je ve hře zas po smrti a basta!

Dodatkem k ruskému divadlu: Těsně před premiérou na scéně nesoucí jména klasiků Stanislavského a Dančenka upozorní autora nadšení diváci posledních zkoušek, že v roli Lídy září nový talent, jakási mladičká skvělá a navíc nádherná Alja Konstantinova. Bude tedy napjat, ale pak zmaten: po matce Milana Stibora vstoupí do děje jakási další obézní žena v nejlepších letech, která tam nemá co hledat. Ke svému zděšení brzy pozná, že právě ona ztělesňuje křehkou Lídu. Ten jev nebyl tehdy ojedinělý; ve MCHATu hrálo Tři sestry stále ještě

slavné předválečné obsazení šedesátnic, ale v Tukové lásce stojí všecko na hlavě, když se Petrus odvrátí od pohledné choti k ženské, co vypadá jako jeho teta. Už o přestávce bude shánět slovutného národního umělce Janšina, Proboha, co je to za Lídu? stačí se zeptat, než mu režisér naservíruje vysvětlení pyšně jako knížecí dar, Moje manželka! Diváci to přijmou jako samozřejmost až na ty, kteří už Alju viděli. Tím spíš o ni autoru básní dál, a tak je přirozené, že si nazítří dojde i na premiéru druhého obsazení. Když se objeví znovu paní Janšinová, pomyslí na změnu pro nemoc, ale režisér mu o pauze vysvětlí, Autorovi jen to nejlepší!

S Aljou ho tedy přátelé seznámí soukromě a on bude okouzlen, dohodne se s ní, že ji uvidí na zájezdu v Leningradě, kam soubor právě odjíždí. Dorazí tam pověstnou Rudou střelou tajně sám, přespí u svého překladatele Vladimíra Savického a vypraví se do Puškinova divadla inkognito v den, kdy Alja stojí na ceduli. Zaskočí ho, že bude beznadějně vyprodáno a budova navíc obležena lovci vstupenek. Pro autora, který se chtě nechtě představí, ovšem okamžitě otevřou ředitelskou lóži, do níž dorazí vzápětí i ředitel sám a za ním ‚krymskoje šampaňskoje' a chlebíčky s kaviárem; údajně se čeká na fotografa. Publikum, které by v Praze dávno pískalo, se vydrží chovat rusky poddaně po celou půl hodinu zpoždění, zatímco původce, jehož přítomnost byla vyhlášena před oponou, se hluboce stydí, že tak zdržuje, a sedí jak na jehlách. Fotograf se nezjeví, ředitel zmizí, pak se konečně do tmy zvedne opona – a po matce Stiborově vejde na scénu stará známá paní Janšinová, kterou narychlo přivezli z hotelu. Alja zůstane divadelní fata morgana, nedají mu nikdy ani její snímky v roli Lídy!

První zahraniční Matys bez českého -ová, hvězda drážďanské činohry Annemarie Müller, která měla shodně s postavou ve hře věčně obnažené nervy na scéně i v civilu, trpěla dokonce stejným problémem: beznadějně milovala muže, který jí planě sliboval, že se rozvede. Když svědomitě odehrála všechna představení, odešla, podobna Lídě, jakoby zadním vchodem dobrovolně ze života.

Lída z Atén dopadne přece jen o poznání líp. Jediný řecký nositel hollywoodského Oscara, a proto obecně uctívaný herec a režisér Manos Katrakis přes to všechno nedokáže, aby mu

Foto: David Konečný

sponzoři – pozor, první zkušenost se species toho druhu – pou-
kázali slíbené peníze pro soukromou produkci včas. Žasnoucí
autor zažije ve vyspělém kapitalismu, co by se v jeho chudé
socialistické vlasti nikdy nemohlo stát: velmi jednoduchá deko-
race se bude dodělávat, ještě až budou diváci pít ve foyeru ape-
ritiv, a současně s tím hektícky domlouvat osvětlení. Hrdinka
se při nedozkoušené, a proto jen ‚na čestné slovo' fungující
premiéře hned po svém skoku z vlaku nervově zhroutí, takže
jako hlavní protagonistka zmeškává děkovačku. – Ubohé Lídy!

(Z kapitoly 22 prvního dílu knihy
To byl můj život??)

TŘETÍ SESTRA
(Nová variace na staré téma, vytesaná z domovního schodu
– o dvou dílech)

Osoby

Maminka, *34 let*
Libuše, *34*
Pavla, *její dcera, 21*
Petra, *její dcera, 17*
Fanča Kolčavová, *57*
Vít, *její syn, 26*
Ferdyš, *její syn, 35*
Josef Kotrle, *59*
Doktor Plachý, *60*
Ladislav Plachý, *45*
Parťák Halena, *40*
Dr Stanislav Koníček, *46*
Vladimír Král, *27*
Jeho matka, *50*
Paní domácí, *60*
Pan Jan, *45*
Mladíček, *16*
Za autora, *kdokoli*

Odehrává se v jednom pražském pavlačovém domě
za našich dnů.

Foto: David Kaneční